

VESELÝ VÝLET®

KRKONOŠE / 30

LÉTO 2008

Poprvé jsem putoval po nejvyšších hřebenech Krkonoš se školním výletem. Ze Sněžky jsme viděli Obří důl i Stříbrné návrší, kde se u Jantarové cesty o půlstoletí dříve vyfotografovala zachycená padesátičlenná školní skupina neznámo odkud. Jen jsme se jako oni neopírali o hole, kluci neměli saka, holky šaty, klobouky, čepice a uvázané šátky měly jiný střih. Jinak obě výpravy proběhly nejspíš velmi podobně. Překvapily nás daleké výhledy do nížin z bezlesého alpského pásma, procházeli jsme cizinou pět metrů za hraničními mezníky, třídní učitelka biologie Eva Vaňková nám ukázala ledovcové kary, lavinové dráhy, rašeliniště a vzácné květiny. Posváčili jsme u zpustlé Obří boudy, kde se odřel při klouzání po červnových zbytcích sněhu a v Modrém dole nás zastihla bouřka. Z výletu jsme stejně jako mnoho jiných dětských skupin měli silný zážitek. Z výletníků se později stali milovníci a pravidelní návštěvníci Krkonoš. Proto vzhůru na hřebeny! A děti vezměte s sebou.

Z	Sedm divů Krkonoš	str. 2 - 3
D	Informační centrum a galerie Veselý výlet	str. 4
A	Horní Maršov	str. 6 - 7
R	Janské Lázně - Černá hora	str. 8 - 10
M	Pec pod Sněžkou	str. 11 - 13
A	Mapa východních Krkonoš	uprostřed
	Špindlerův Mlýn	str. 16 - 17
	Krkonošský národní park	str. 18 - 19
	Malá Úpa	str. 20 - 21
	Doporučujeme osvědčené služby	str. 5, 22 - 23
	Žacléřsko	str. 24 - 25
	Nová Česká poštovna na Sněžce	str. 26 - 27

Sedm divů Krkonoš podle Veselého výletu jsou pamětihodnosti s poutavým příběhem o jejich záchraně. Divem je především znovuzrození málem zaniklých památek. Úsilím konkrétních lidí se podařilo objekty poznat, navrhnout a připravit obnovu, zajistit peníze a vytvořit cíle pro vnímavé hosty Krkonoš. Většinou k nim nedojedete autem, poznání spojte s vycházkou v horské přírodě.

Původně norský kostel Wang v Horním Karpaczi

Návštěvnice v historickém dole Kovárna v Obřím dole

Památník Bertholda Aichelburga v Temném Dole

Křížová cesta na Staré hoře v Horním Maršově

Stezka v Klausovém dole v Janských Lázních

Regulace Čertovy strouhy ve Špindlerově Mlýně

L.p. 1175

Za poznáním prvního, nejstaršího krkonošského divu zajdeme na severní, tedy polskou stranu hor. V nejvyšším místě střediska Horní Karpacz stojí kostel Vikingů datovaný rokem 1175. V Norsku vzniklo snad tisíc stavkyrkje, tedy sloupových kostelů, ale dochovalo se jich jen třicet. Pro severskou zemi jsou památkami nejvyššího významu. Krov nenesou obvodově zdi jako u běžných staveb, ale vysoké sloupy zhotovené z kmenů až dvanáct let ponechaných v opracované podobě venku na dešti a větru. Takové dřevo potom společně s impregnací dehtem z dřevěného uhlí vydrželo přes osmset let. Ve vesničce Vang v centrálním Norsku se v roce 1835 rozhodli prastarý dřevěný kostel prodat, aby získali peníze na nový, větší.

Osvícený malíř a profesor drážďanské akademie umění Jan Kristian Dahl poznal jedinečnou příležitost a v roce 1841 kostel bez střechy v dražbě ve Vangu koupil. Přesvědčil pruského krále Friedricha Viléma IV., aby zaplatil zakreslení, rozebrání, transport a znovupostavení na severním úbočí Krkonoš, kde hrabě Christian L. Schaffgotsch poskytl pozemek. Vysvěcení na novém místě se zúčastnil 28. července 1844 i mecenáš Friedrich. Protestantskému svatostánku se začalo říkat podle místa původu Wang. V Krkonoších jej ročně navštíví přes dvě stě tisíc turistů, údajně víc, než všechny stavkyrkje v Norsku dohromady. Otevřen je denně kromě doby bohoslužeb od 9 do 18 hodin (více VV 10/1997, VV 21/2003).

L.p. 1534

Zpřístupnění druhého divu Krkonoš v Obřím dole si vyvzdorovali od bláta věčně umazaní chlapci z České speleologické společnosti skupiny Albeřice. Ve světě se podílejí na objevování největších podzemních prostor, ale doma jim geologické složení Krkonoš velkolepé objevy neumožňuje. Proto bádání rozšířili o průzkum starých důlních děl. Do labyrintu chodeb vyhloubeného v masivu Sněžky s přestávkami asi v letech 1534 až 1959 se poprvé spustili v roce 1988. Zpřístupnění soustavy opuštěných historických dolů se zavalenými vstupy bylo tehdy nespílitelným snem. K jeho naplnění se musel zhroutit jeden politický systém, z práce v podzemí si jeskyňáři udělali profesi, vystáli tříletou frontu na různá povolení. Za jinde vydělané peníze prokopali a vyztužili zavalený vstup, zabezpečili první dvě patra plošinami, žebříky a zábradlím, ze stěn chodeb a kominů umyli prach, aby odkryli krásu hornin. Po šestnácti letech od začátku průzkumu přivedli 2. července 2004 první překvapeně návštěvníky, aby jim ukázali vykutané nitro Sněžky. Historický důl Kovárna je otevřen jen v červenci a v srpnu vždy od čtvrtka do neděle (více VV 23/2004 a www.veselyvylet.cz).

L.p. 1863

Originální památník oblíbeného šlechtice Bertholda Aichelburga v podobě romantického lesního hrádku zpřístupnili správci panství Maršov na prudkém skalnatém svahu Světlé hory nad Temným Dolem 9. září 1863. Překvapivě brzy zpustl, jen dvacet let si hosté půjčovali klíče od hrádu v panském hostinci v údolí. Postupně podlehla zkáze kamenná siň, dřevěné schodiště do vysoké věže, nádvoří a střelnice, vodovod i všechny přístupové pěšiny. Pro nás se Aichelburg stal tajemným místem dětských her, kde jsme snili o jeho obnově. Ještě po pětadvaceti letech, když nám v roce 1992 první porevoluční starosta Pece pod Sněžkou Milan Vích zadal stavebně historický průzkum hrádku, jsme v záchranu nevěřili. Vše se změnilo po založení Hradní společnosti Aichelburg, která pod vedením Oldřicha Lábka dokázala obnovu prosadit. Dodnes cítím sladké napětí z tvorby projektu, spojování trámů dřevěné konstrukce v montážní hale, vynášení na Bertholdovu výšinu, obnovy cest a nádvoří i radost po vytrysknutí ledové vody z nového vodovodu. Při osazení zrestaurované busty Bertholda Aichelburga do

dřevěné hradní síně se poprvé mluvílo o divu Krkonoš. Klíče od lesního hrádku jsou opět k vypůjčení denně od 8.30 v informačním centru Veselý výlet v Temném Dole a v Peci pod Sněžkou, turistě je musí vrátit do 17. 30 hodin (více VV7/1995, VV15+16/2000, VV26/2006).

L.p. 1876

Farníci z Temného Dolu a Maršova si přáli křížovou cestu k poutnímu místu se zázračnou studánkou na Staré hoře. V roce 1871 založili sbírku a po pěti letech tužbu naplnili. Mnohem později vandalové rozvalili třináct zastavení ze čtrnácti. Postupně zarůstající pískovcové bloky sloupových kapliček rozkutálené po prudkém svahu vypovídaly o nezvratné zkáze. Jenže v říjnu 1985 se pokusilo dvacet mladých lidí najít jednotlivé kusy. Po několika dnech překvapivě chyběl jenom jeden. Další patnáct let uběhlo, než do obnovených zastavení kamenici zasadili smaltové desky s moderně pojetým příběhem ukřižování Ježíše Krista od výtvarníka Aleše Lamra. Po opravě krásné kaple svatě Anny si málokdo vzpomene na beznaděj před čtvrtstoletím (více VV5/1994 + průvodce Křížová cesta na Starou horu).

L.p. 1885

Průchod Klausovým (Těsným) dolem v Janských Lázních popisovaný jako romantická vycházka drsným krajem lákal lázeňské hosty, ale neodvažovali se vstoupit bez průvodce. Až v roce 1885 majitelka panství Maršov hraběnka Aloisie Czernin-Morzinová zřídila podél Černohorského potoka chodník. Za vstup na Luisinu cestu dokonce vybírala vstupné. Proto je s podivem, že chodník po roce 1945 zpustl, zmizely mosty, na několika místech trasu strhly sesuvy. Dlouhé roky sem přicházeli jen lesníci, místní znalci a především fotografové. Vodopády, kaskády a tůně s točící se vodou zachytili Jiří Havel, Karel Hník, Ctibor Košťál, Břetislav Marek a další autoři krkonošských fotografií. V bažině za zničeným úvodním mostem utopil boty ne jeden návštěvník včetně autora tohoto textu. Po dlouhé diskuzi se Správa KRNP odhodlala obnovit prvních 600 metrů chodníku v nejtěžším a nejatraktivnějším terénu. Na podzim 2002 se tu sešla elita cestářů, jaká se nejspíš už nikdy nedá dohromady. V kaňonu vydlabali do skály nový základ pro šetřovaný chodník, obnovili stovky metrů na suchu rovných opěrných zdí, šetřovaným pásem překlenuli bažinu, postavili mostek. Kouzelné místo se nečekaně otevřelo (více VV 9/1996, VV 21/2003).

L.p. 1901

Rozhodnutí odborníků z c. k. Lesnicko - technického oddělení pro hrzení bystřin zregulovat horské potoky poškozené obrovskou povodní v červenci 1897 tím nejnáročnějším způsobem bylo šťastné. Tehdy zřízené kamenné přehradky, kaskády a dlážděná koryta slouží dodnes. Úžasné dílo vytvořili kameníci z Tyrol na Čertově strouze v Údolí Bílého Labe nad Špindlerovým Mlýnem. Z místních nepravidelných žulových bloků nasucho bez použití pojiva sestavená regulace je plně funkční nádhernou technickou památkou, která nemá v Krkonoších sobě rovné. Dílo vydrželo stoleté průtoky vody, pozorné hosty udivuje i jednoduchými kamenickými ozdobami koruny hrází. Přestože se třiačtyřicet různých vysokých stupňů nalézá v přísně chráněné I. a II. zóně národního parku, je „Krkonošské Machu Picchu“ od roku 1997 v létě od 1. června do 14. září přístupné vždy v době od 9 do 17 hodin. Vstup do Čertova dolu s informačním srubem Správy KRNP najdete jen kousek od Boudy u Bílého Labe (více VV 10/1997).

L.p. 2008

Sedmým divem Krkonoš je nová Česká poštovna na vrcholu Sněžky postavená v podobě kvalitní současné architektury. O tom více na dvoustraně zcela vzadu.

Kentauro Enzo

LIBOR HURDA ... A HLAVNĚ HLAVOU!

První ze dvou letních výstav v galerii Veselý výlet v Peci pod Sněžkou představuje sochy a plastiky uměleckého kováře Libora Hurdy. O jeho práci jsme vás už jednou informovali, Libor je autorem první sochy vzniklé v údolí Úpy po roce 1945. Od října 2004 se o sloupovou kapličku na Chaloupkách v Peci pod Sněžkou opírá nadživotní socha poutníka. Nyní vystavované kované plastiky a fotografie dalších realizací patří k nejlepším dílům autora z posledních let. Na ilustraci zachycený kentauro motorista skutečně jezdí, do kinetické sochy Moving Target můžete malinko drknout, aby se potom dlouho kývala. Plastika šaška uzamčeného v okovech se jmenuje Optimista, sami uvidíte proč. Podnětem k jejímu vytvoření byl visací zámek z domu autorovy babičky. Sochy v galerii zůstanou do 24. července 2008.

JOSEF KALENSKÝ – TIBET, NEPÁL, PÁKISTÁN

Pepa na našich posledních dvou horolezeckých expedicích vytvořil stovky snímků hor, lezců a místních lidí. Z vybraných diapozitivů připravil fotografie zachycující putování do základního tábora, horskou krajinu i výstupy na osmitisícovky. Myslím, že snímky alespoň trochu napoví, co horolezce láká vydat se na těžkou cestu. Výstava fotografií z Tibetu, Nepálu a Pákistánu se otevře 29. července 2008, tedy přesně rok po ukončení našeho posledního výstupu na velkou horu. Potrvá s listopadovou přestávkou v mezisezóně do poloviny ledna 2009.

Nosiči z ledovce Baltoro

ODVEZTE SI KRAKONOŠE

Za dveřmi do informačního centra Veselý výlet v Peci pod Sněžkou se potkáte s pánem hor Krakonošem. Vysoká postava z dílny výtvarníka Zdenka Petiry budí u malých dětí respekt, ostatním hostům připomíná, že jsou v Krkonoších. S našimi horami je Krakonoš spojený nejméně od 16. století. V širokém sortimentu dárků, suvenýrů i praktických věcí jsou ve Veselém výletu v Temném Dole a v Peci pod Sněžkou bohatě zastoupené i ty s motivem Krakonoše. Postavu v dlouhém kabátu s širokým kloboukem, vousy a holi tu najdete na desítkách předmětů. Krakonoš je v knížkách, na pohlednicích, pexesu, omalovánkách, jako malé a velké papírové nebo dřevěné puzzle podle návrhu výtvarníka Jiřího Škopka. Perníkový se před upečením otiskl v dřevěné formě, figurky v deseti různých velikostech z lipového dřeva vyřezává řezbář Václav Kubina. Originální Krakonoš vznikne z vystříhávanky Markéty Vránové. Najdete tu i dřevěnou postavičku oblečenou do látkových šatů nebo klasickou lidovou podobu s lišejníkovým kabátem, sojčím pirkem a sušenými květy i šiškami u nohou. První Krakonoše jsme do Veselého výletu získali z dílny Evy a Petra Rygrových už v létě 1992, jejich cínové figurky dokonale ručně omalované rádi prodáváme dodnes. Jiný Krakonoš je jako loutka, keramická postavička, ten z dílny manželů Steinových dokonce vyfukuje kouř s vůní Františka. Malovaný portrét je na kovovém odznaku, magnetu, štítku na hůl, keramickém zvonečku či hrníčku, porcelánovém a kovovém náprstku, klíčence, samolepící nálepce a samozřejmě na viněť Krkonošské medoviny i ostřejšího bylinného likéru. Plastický reliéf Krakonoše najdete v podobě nástavce na konci tužky, lyžařského přívěsku pro štěstí zvaného ullr. Zdobí cestovní glet a razítka Krakonošova království, jehož mapu dostanete i s katalogem, když se zapojíte do hry zahrnující putování po východních Krkonoších. K tomu je vydána i výroční turistická známka, která má vousáče na obou stranách. Když si žádného Krakonoše z Veselého výletu neodnesete, tak se s ním alespoň vyfotíte.

V informačních centrech Veselý výlet vám poradíme s programem, ubytováním, výběrem map i průvodců. Nabízíme vše zajímavé o Krkonoších a také kvalitní dárky a suvenýry, které jsou v našem regionu k dostání často pouze u nás. V Temném Dole i v Peci pod Sněžkou půjčujeme klíče od lesního hrádku Aichelburg, vstupenky do historického dolu Kovárna v Obřím dole rezervujeme a prodáváme pouze v Peci. Tam je po celou dobu přístupný veřejný internet, obě informační centra doplňují směnárny.

Pension Veselý výlet v Temném Dole je obklopený přírodou i kulturními památkami. Dobře vybavené pokoje, bezplatné připojení k internetu, sauna, vířivka, velká hala s kuchyňkou pro hosty a bohaté snídaně jsou samozřejmostí. Fotografie, ceník, rezervační formulář a informace o nabídce dalších služeb spojených s Veselým výletem najdete na našich webových stránkách. Před domem zastavují letní i zimní turistické a lyžařské autobusy, ubytovaní hosté celoročně zaparkují i na parkovišti u infocentra v Peci.

Informační centrum, galerie, směnárna a obchod Veselý výlet v Peci pod Sněžkou čp. 196, PSČ 542 21, tel. 499 736 130. **Informační centrum, galerie, směnárna a pension Veselý výlet v Temném Dole** čp. 46, Horní Maršov, PSČ 542 26, tel. 499 874 298, fax 499 874 221. Půjčování klíčů od hrádku Aichelburg. Jsou otevřena denně od 8.30 do 18 hodin. Domluvíte se i německy a anglicky.

Pension Veselý výlet v Temném Dole nabízí ubytování se snídaní ve dvou a třílůžkových pokojích a apartmá, telefonická rezervace v infocentru, podrobnosti o ubytování v pensionu najdete na webových stránkách nebo vám je pošleme na požádání poštou. **E-mail: info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz**

Pension U Hlaváčů

Dominantou náměstí v Horním Maršově je historický dům, který nechal v roce 1855 jako sídlo okresního soudu postavit hrabě Berthold Aichelburg. Dnes je tu pension U Hlaváčů s kvalitním ubytováním se snídaní ve dvoulůžkových pokojích s koupelnou a možností přistýlky. Ve společenské místnosti je malý bar a televize. K objektu patří krytý bazén s celoročním provozem. Parkování je zajištěno u uzavřeném dvoře u pensionu. V přízemí domu je vedle samoobsluhy specializovaná prodejna Cash and Carry Pilsner Urquell s celým sortimentem pilsenského pivovaru včetně Radegastu a Kozla. Pivo v sudech, lahvích a plechovkách odtud rozváží po celých východních Krkonoších. Obchod je otevřen od pondělí do pátku v době 8 - 12 a 12.30 - 16 hodin, v sobotu od 8 do 11.

Pension a obchod s pivem U Hlaváčů, Horní Maršov, Bertholdovo náměstí 68, PSČ 542 26, tel.: 499 874 112, e-mail: hlavac@iol.cz, domluvíte se i německy.

Středisko SEVER

Třináct let působí v Horním Maršově Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory SEVER. Hlavním sídlem nevládní neziskové organizace je část budovy nové základní školy. Zde probíhají celoročně pobytové programy pro žáky základních škol, studenty středních a vysokých škol, učitele a další zájemce o ekologickou výchovu. K programu patří exkurze po Krkonoších, činnost vedoucí k rozvoji spolupráce, terénní pozorování přírody, výtvarná tvořivost, diskuse, simulační hry apod. K dispozici je společenský sál, kuchyňka, knihovna a videotéka, zajištěno je celodenní stravování a ubytovací kapacita 30 lůžek. Domluvíte se zde anglicky a německy. Středisku SEVER patří také budova bývalé staré fary v Horním Maršově, kde realizuje projekt DOTEK – Dům obnovy tradic, ekologie a kultury. Pořádá výtvarné a řemeslné dílny, společenské akce, koncerty, ukázky horského hospodaření, festivaly alternativní kultury a podobné aktivity. SEVER organizuje také letní dětské tábory a kroužky s ekologickou tematikou.

Středisko SEVER, Horní Maršov 89, PSČ 542 26, tel. a fax: 499 874 280, e-mail: sever@ekologickavychova.cz, http://www.sever.ekologickavychova.cz

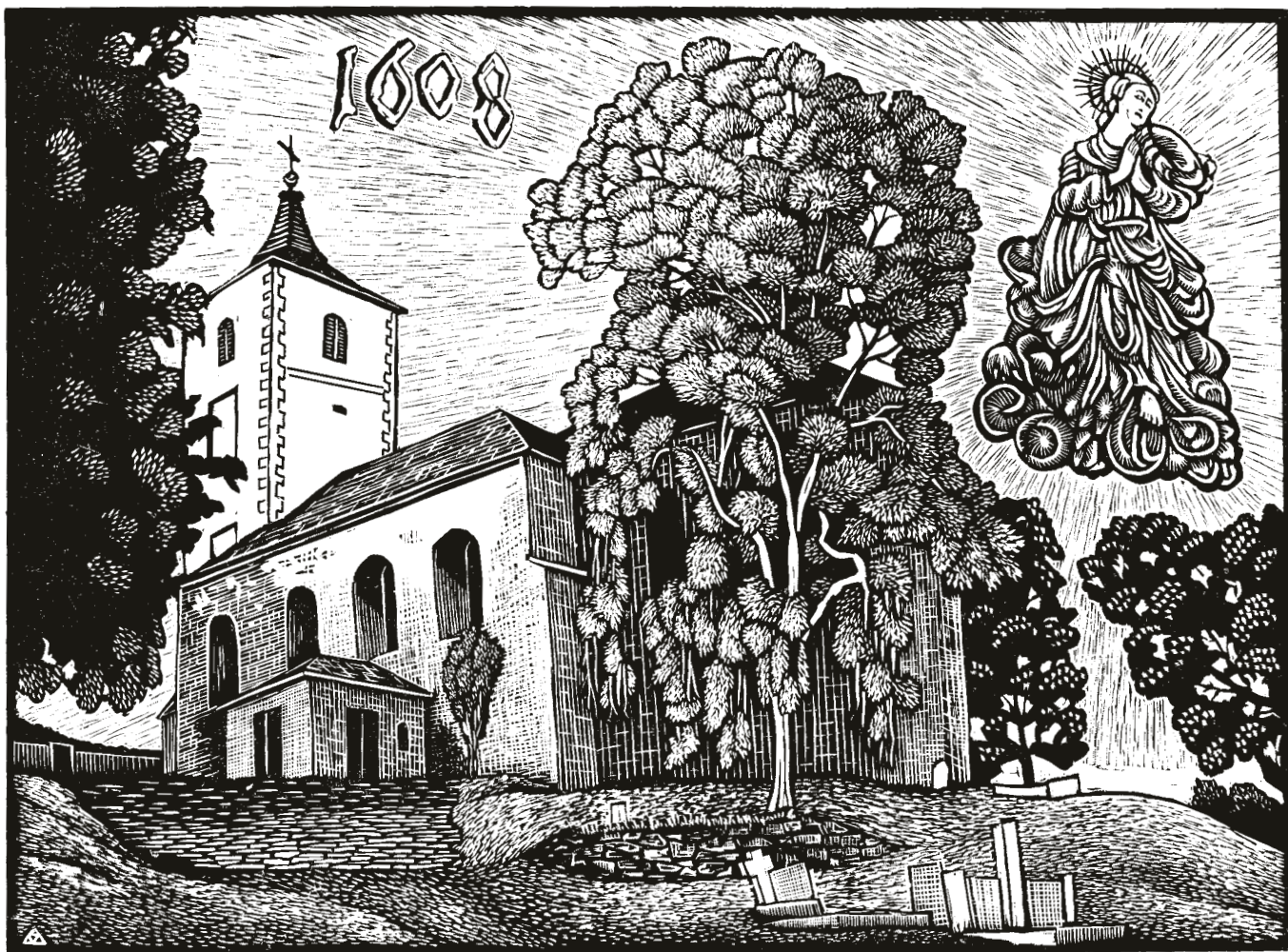
Pension Blesk

Jen kousek od Pomeznic Bud na Malé Úpě v malebném údolí Černá Voda najdete rodinný pension Blesk. Nabízí ubytování a výborné jídlo, snídaně formou švédského stolu, podle přání se podává polopenze nebo plná penze. Pension vytváří dobré zázemí pro turisty, cyklisty, sportovce, rodiny s dětmi, školy a školky. Dětské skupiny využívají hernu se školní tabulí, knihovnu, dětské hračky, venku dětské hřiště s pískovištěm, louku na hraní a minihřiště se dvěma fotbalovými brankami. Vedle pensionu je ohniště s připraveným dřevem, v zimě se může sedět v hale u krbu. Polovina pokojů má vlastní koupelnu a WC, pokoje v podkroví jen kout s teplou vodou. Do večera posedíte ve stylovém krkonošském baru u kvalitního vína či točeného piva, dostanete výbornou kávu nebo velký poctivý hrnek čaje. Přitom můžete obdivovat více než 30 Krakonošů, z nichž jeden je v životní velikosti z dílny řezbáře Huberta Říhy. Při špatném počasí se zabavíte třeba stolním tenisem, zajímavou knihou nebo vypůjčeným filmem na DVD, od zimy budou hosté moci využívat saunu. V pensionu se nekouří. V létě mohou hosté zaparkovat u pensionu, v zimě na strážném parkovišti na Pomeznicích Boudách, zavazadla jim odveze sněžná rolba.

Pension Blesk, Horní Malá Úpa čp. 17, v majetku rodiny Jiřího Šámala, tel. 774 828 649 nebo 499 828 649, e-mail: blesk@penzionblesk.cz, www.penzionblesk.cz. Domluvíte se i německy, písemně přes e-mail i anglicky.

Vybrané a doporučené služby vycházejí z názoru redakce Veselý výlet na vývoj zdejší turistiky. Naše kritéria pro jejich výběr a hodnocení provozovatelů jsou především serióznost a stálá kvalita služby, stav objektu a jeho soulad s horskou krajinou, určitá výjimečnost v území. Jsme si vědomi, že výběrem služeb přebíráme i odpovědnost za jejich kvalitu a že ta je i známkou kvality našich novin. Proto se setkáváte v tomto vydání Veselého výletu s osvědčenými službami z předchozích vydání. Veselý výlet jsme mohli vydat především zásluhou zdejších měst a obcí a za podpory právě těch podnikatelů, kteří doporučené služby provozují. Těšíme se na vaši spokojenost a zároveň vás chceme požádat o naši podporu. Až je navštívíte, zmiňte se, že jste se o nich dověděli právě v našich novinách. Děkuje. Redakce

ČTYŘISTA LET MARŠOVSKÉHO KOSTELA 1608 – 2008

V Horním Maršově jsou dva kostely, novogotický s fasádou z licových cihel stojí u hlavní silnice a slouží svému účelu. Vznikl podle návrhu slavného českého architekta Josefa Schulze. V roce 1899 nahradil dnes méně známý, ale o tři sta let starší hřbitovní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Ten je v létě schovaný za korunami mohutných lip a stojí na hřbitově plném starých, převážně německých náhrobků. Pohřebiště vzniklo stejně jako maršovská farnost právě před 440 lety. Malý dřevěný kostelík vystavěný roku 1568 nahradila v roce 1608 na svou dobu velkolepá stavba kamenného kostela v renesančním stylu italského stavitele Carola Valmadiho. Jen těžko si dovedeme představit tato místa před třicetiletou válkou, kdy v okolních lesích žili medvědi a do hor krátce před tím přišly katolické rodiny dřevářů z Tyrolska, Štýrska, Korutan a Jižních Tyrol. Jak je přijali místní evangelici luteránského vyznání, se můžeme jen dohadovat. V celém Maršově stálo pár chalup, v Malé a Velké Úpě alpští dřeváři přeměňovali prales na louky a stavěli první roubená stavení. Zahájení stavby kostela v roce 1603 se shoduje s příchodem evangelického faráře Zachariase Schmidta. Sotva si horalé zvykli na jeho kázání, císařská vojska 8. listopadu 1620 porazila české stavy na Bílé Hoře a v roce 1622 Maršov jako součást konfiskátu získali mocní Trčkové z Lipy. V téže době katolíci vyhnali faráře Schmidta s nejvěrnějšími farníky z Maršova. Farnost zůstala šest let neobsazena, pak přišel jezuitský mnich Petr Bonaventura a přizpůsobil kostel i věřící svému pojetí

víry. Současné opravy nejstarší stavby v údolí Horní Úpy odhalují mnohé i z dávných časů.

Svědectví opadané omítky

Záchrana spojená s obnovou nejvýznamnější památky našeho regionu postupuje v závislosti na financování pomaleji, než jsme čekali. Na začátku zajistila Hradní společnost Aichelburg kvalitní projekt obnovy kostela vypracovaný Mikulášem Hulcem a Danielem Špičkou, respektovanými architekty zaměřenými na historické památky. K projektu památkáři vydali své závazné stanovisko a stavební úřad povolil stavební práce. V roce 2003 byl hřbitovní kostel jako třetí památka na Trutnovsku zařazený do prestižního Programu záchran architekturového dědictví ČR. Na obnovu pravidelně přispívá i Královéhradecký kraj. V únoru 2006 přešel kostel do majetku obce Horní Maršov. Přesto práce postupují pomalým, řekněme asi patnáctiletým tempem. V příštím roce restaurátoři dokončí venkovní fasády, potom začnou s obnovou interiéru. Restaurování omítek předcházela nezbytná oprava krovu, položení nového štípaného šindele na všechny části střechy, odvodnění a odvětrání celé stavby, statické zajištění klenby, postupné restaurování oken, dveří a instalace nezbytných mříží.

Průzkum a restaurátorské práce provádí absolventi restaurátorské školy v Litomyšli, především Magda Pichová a Miro Bodanský. Dokumentují všechny zachované části omítek a zdíva, které umožnily vytvo-

řit obraz původní podoby kostela a vyjasnily stavební historii památky. K rozluštění původního členění fasády jim pomohly zbytky rytých kreseb často zarostlé lišejníky. Rozbory optickou mikroskopií odhalily původní dvoubarevné řešení fasády. Důležité fragmenty venkovní fasády restaurátoři našli v létě 2005 na západní straně věže. V uvolněné mladší omítkě se dochoval negativní odtisk křesťanského symbolu IHS a na téměř odpadlé části zachránili sotva znatelnou rytou kresbu letopočtu 1690. Další překvapení je čekalo v horní části věže. Objevíli zazděná okna, jiný druh zdíva a omítky nejvyššího patra prokázal nástavbu věže o celé podlaží a posunutí zvonice do vyšších míst. Při diskuzi nás napadlo, že zvýšení věže v roce 1690 a úprava fasády původně strohého evangelického kostela byly součástí barokního vzestupu sakrálního stavitelství, což vyplývalo z posilování vlivu katolické církve. Tehdy se do kostela nejspíš dostal i nádherný barokní oltář, tedy prvek chybějící v protestantských chrámech. Zatímco ostatní podkrkonošské Valmadiho renesanční kostely zdobí lunetové římsy, v Maršově zcela chybějí. Avšak při obnově severní strany loď v červenci 2007 našel při čištění omítky Miro Bodanský zřetelné stopy po odstraněných lunetách. Jestli zmizely při přestavbě na konci 17. století nebo po požárech v roce 1740 či 1868 zatím nevíme. Na další nálezy se těšíme v interiéru. Již první průzkum objevil v oratoři nápis červenou hlinkou s jasným letopočtem 1605. Pod klenbou jižní empory vlevo od hlavního vchodu restaurátoři našli původní výzdobu překrytou vrstvami následných výmalb. Po oškrábání mladších omítek vystoupil zatím jen kousek zřetelné renesanční fresky se symboly ukřižování Ježíše Krista, tedy sloupem, kohoutem, žebříkem a hřeby. Restaurování vnitřních omítek jistě odkryje další kapitoly z dějin maršovského kostela.

Oltář s Pannou Marií uprostřed je skvělým barokním dílem nejspíš některé profesionální slezské dílny z konce 17. století. Jedenáct soch z lipového dřeva je od roku 1991 uloženo v depozitáři a letos Ministerstvo kultury skvostnou památku konečně po našem mnohaletém úsilí zařadilo do Programu restaurování movitých kulturních památek. Akademický sochař Dan Talavera zahájil se spolupracovníky restaurování figurální výzdoby. Po dokončení opravy interiéru kostela dojde i na obnovu mohutné, zlatem zdobené architektury oltáře v podobě stromu. Úplné zrestaurování oltáře během několika příštích let bude doslova zlatou tečkou za záchranou Valmadiho renesančního kostela v Horním Maršově.

Oživlá památka

Oprava kostela Maršov neuspokojuje, chce své nejcennější památce vdechnout nový život. Bohoslužby se tu přestaly konat už v roce 1950, během čtyřiceti let socialismu chrám zůstal uzavřený. Ještě před zahájením soustavných oprav si partneři projektu z Hradní společnosti Aichelburg, Ekologického střediska SEVER a obce Horní Maršov předsevzali neskromné cíle. Kromě záchran výjimečné stavby obnovili církevní a občanské obřady, pořádají tu kulturní programy a po dokončení z celého areálu s barokní farou, hrobkou Aichelburgů, barokní sochou Jana Nepomuckého, čtyřsetletou lipou a především renesančním kostelem vytvoří zajímavý turistický cíl pro hosty východních Krkonoš. Snad se povede zorganizovat letní prohlídky s doprovodem jazykově zdatného průvodce. Přestože zbývá ještě mnoho práce, areál již ožil. V kostele proběhly první svatby, evangelické, občanské i jedna židovská. Nejvíce se starý chrám zaplnil vloni v létě při svatbě místního tesaře Františka Kučery, který se podílel na obnově krovu a šindelové krytiny. Několikrát do roka tu zní vážná hudba. Velmi autentický byl koncert postní hudby z období vrcholné renesance v podání souboru Collegium 419 v březnu 2006. Tehdy ve starém kostele pravděpodobně poprvé při vystoupení sopranistky Ireny Pelantové zaznělo čisté vysoké C. Vít Mišoň se sestrou Anežkou, Šárkou Rotterovou a Lenkou Jiranovou nám připravili úžasnou 1. adventní neděli v mrazivém prosinci 2006. Vybrané skladby jedenácti

italských autorů sestavené do Mariánské úcty z doby raného baroka odpovídaly době vzniku našeho kostela. Lepší podmínky pro komorní hudbu využívají pro koncerty Krakonošovy hudební zahrady vždy poslední červencovou neděli účastníci mezinárodní operní dílny v Karpaczi. Jako v Rudolfinu, které navrhl nám již známý architekt Josef Schulz, jsme si připadali při koncertu nazvaném podle úvodní skladby Adama V. Michny z Otradovic Nebeští kavalérové v provedené sopranistky Christiny Kluge a tenoristy Jaroslava Mrázka za doprovodu violoncella a cembala v červnu 2007. Alternativní i vážná hudba s virtuózními výkony sólistů na různé nástroje zaznívá pravidelně při tradičním festivalu DOTEKY pořádaném ekologickým střediskem SEVER při letním slunovratu.

V kostele vystoupili třeba Dáša Andrtová - Voňková, Oldřich Janota, Vlastislav Matoušek s dcerou, Irena a Vojtěch Havlovi, pravidelně zaznívá songová bohoslužba evangelického faráře Tomáše Molnára, rád připomenou nezapomenutelné vystoupení předního českého výtvarníka a divadelníka Petra Nikla v roce 2003.

Oslava se Spiritual kvintetem

Svátek Nanebevzetí Panny Marie, který připadá na 15. srpna, v roce 1608 ještě neznali. Přesto jsme toto datum stanovili jako výroční den kostela, vždyť se v tomto termínu po staletí konala Maršovská pouť. Od obnovy tradice v srpnu 2003 vždy od podzimu pouťový výbor připravuje hlavní zdejší kulturní událost. Letos se rozhodl oslavit čtyřsetleté výročí dokončení kostela zajímavým počinem. Přestože se nepodařilo památku zcela opravit, událost si zaslouží důstojnou pozornost. Proto chrám po mnoha a mnoha letech zcela zaplníme lidmi. Aby se to podařilo, pozvali jsme k vystoupení do kostela na pátek 15. srpna 2008 Spirituál kvintet. Očekáváme, že akustický koncert české legendární skupiny zaplní chrám do posledního místa, jak tomu bylo v dávných dobách, kdy byl jediným svatostánkem pro horaly z celého kraje pod Sněžkou. Výtvarník Stanislav Špelda připravil k výročí kostela pamětní grafický list, jehož černobílou verzi vidíte v úvodu tohoto povídání. Číslovaný originál dostanou všichni, kteří se podílejí na obnově památky nebo přispívají k jejímu oživení. Jistě to budou i někteří starousedlíci, které každoročně zveme na Maršovskou pouť. S těmi, co odešli po roce 1945 jsme se poprvé oficiálně setkali už v srpnu 1994, letos přijedou popatnácté.

MARŠOVSKÁ POUŤ 2008

V pátek 15. 8. – svátek Nanebevzetí Panny Marie

10.00 mše svatá k svátku Nanebevzetí Panny Marie v hlavním kostele, 14.30 setkání při příležitosti 400 let od dokončení hřbitovního kostela Nanebevzetí Panny Marie, 15.00 Krkonošské Collegium Musicum koncert smíšeného komorního sboru pod vedením Víta Mišoňe, 16.00 prohlídka renesančního hřbitovního kostela a fary 17.00 Spirituál kvintet koncert ve hřbitovním kostele, 20.00 varhanní koncert Martina Matysky s hostem ke svátku Nanebevzetí Panny Marie v hlavním kostele v Horním Maršově.

V sobotu 16. 8. – Maršovská pouť na náměstí

Od 10 hodin do noci stánky s řemeslnými výrobky a s občerstvením, pouťové atrakce, v 10.00 slavnostní zahájení, projev starosty a přivítání hostů, 10.15 mažoretky ze Rtyně v Podkrkonoší, 10.30 Maršovský příběh v podání místních občanů, 11.00 divadlo Bez střechy především pro děti, 13.30 dechovka Krakonoška z Trutnova, 14.30 vystoupení polského folklorního souboru Szarotki a Gościniac z Myslakowic, 15.30 divadlo Bez střechy i pro dospělé, 16.30 folková kapela Casaband, 18.00 trutnovská kapela Vylajvand, 20.00 slavná kapela HUDBA PRAHA, 22.00 kapela Znouzecnost, 23.30 k tanci zahraje Vyhoukaná sowa. Na všechna vystoupení je vstup zdarma. Pouťové atrakce pro děti budou v Maršově celý týden již od středy 13. 8. 2008.

www.hornimarsov.cz

1928

ZPÁTEČNÍ ZA PĚT KORUN

Od května letošního roku můžete s kabinou lanovky vyjet sami na Černou horu. Za zpáteční jízdné zaplatíte jen pět korun. Lístek si nekupujete v hlavní pokladně dolní stanice lanové dráhy Janské Lázně – Černá hora, zajdete přímo do odbavovací haly v patře, kde vpravo najdete malý dřevěný automat. Po vhození pětikoruny se vaše kabinka automaticky vydá k vrcholu Černé hory. Nevěříte? Lanová dráha pro vás připravila malý dárek k osmdesátému výročí provozu lanovky na Černou horu. Během dvou let lanovkář a vlekář Martin Maloch z Janských Lázní vytvořil model původní lanovky v měřítku 1:45. Místo devíti sloupů postavil jen tři, proto se model vejde do pětimetrové schránky z průhledného materiálu. Jinak by trasa zabrala osmnáct metrů.

První lanovka v Československu jezdila z náměstí v Janských Lázních dvaapadesát let do roku 1980, kdy ji nahradila kabinková dráha v dnešní trase. Vyvezla více než deset milionů cestujících a patřila k symbolům lázeňského města. Lanovku stavělo patnáct měsíců 150 lidí, Martin Maloch nad svou verzí strávil přes tisíc hodin. Původně příhradové sloupy nahradil nařezanými destičkami pod tištěné spoje spojené cinem do věrné podoby. Hlavní elektromotor měl příkon 100 kilowattů, model pohání dvanáctivoltový motorek. Zmenšenina představuje nejen věrnou podobu kyvadlové lanovky se dvěma kabinami, ale i nejbližší okolí obou stanic s dalšími stavbami. Navíc zasvěceným připomíná život za provozu v sedmdesátých letech. Pozorný divák v kabině č. 1 pozná průvodčího Jaroslava Hrnčíře. V dolní stanici na něho čeká s výkazy jízdy účetní Jan Vychroň, zatímco od vrcholové stanice mají mladý údržbář

Stanislav Šedivý a průvodčí Jan Čerman nakročeno na svačinku do původního Ofasova kiosku. Druhý jmenovaný si nemůže mnoho dopřávat, protože u dolní stanice má zaparkovanou motorku, na které ještě dnes odjede domů. V kiosku se oba pobaví s elektrikáři opravujícími vedení, jak napovídá odložené nářadí a sloupy narovnané u dodnes zachované věžové trafostanice. Standa Šedivý si dobře zapamatuje příhody starších kolegů, aby je později zapsal do kroniky lanové dráhy. Po dlouhých schodech sestupuje od údolní stanice k náměstí Antonín Střihavka a kontroluje dopravní vrátek vyvážející do stanice materiál a zásoby pro lanovku i boudy na Černé hoře. Kočka u jeho nohou snad naznačuje, že dlouholetý náčelník lanovky odejde posledního února 1978 do důchodu. Nedaleko zaparkované auto Felicia, stejně jako ostatní vozy je také v měřítku 1:45, patří Václavu Rezkovi. Ředitel zdejších hotelů vyjel už ranní služební jízdu lanovky zkontrolovat provoz Sokolské boudy a Horského hotelu. Štíhlá blondýnka opírající se o jeho auto vypadá jako Helena Albrechtová. Čeká na návrat ředitele, aby se zeptala na volné místo na černohorských boudách, kde potom bude řadu let pracovat. Po silnici na Hoffmannovu boudu se kodrcá terénní vozidlo GAZ a připomíná událost z předminulého prosince, kdy auto u horní stanice bezděnně zapadlo sněhem. Aby tu nezůstalo do jara, lanovkáři jej zavěsili pod kabinu č. 2 a bezpečně svezli dolů do Janských Lázní. Při nejbližší údržbě modelu ještě přibude na svahu Černé hory myslivecký posed s tehdejším polesným Vladislavem Berkou na čekané. Z původní lanovky, kromě údolní stanice upravené jako výtah k lázeňskému bazénu, věžového trafa přeměněného na nosič antén, osmého sloupu upraveného na rozhlednu a jedné kabiny stojící na zahradě Zdeňka Tlachače, zůstaly jen vzpomínky pamětníků. Vystavený model je pomůžkou uchovat, jak ukazuje zájem o „jízdu“ historickou lanovkou. Ve špičce se před turniketem tvoří fronta, jako na staré dráze v době Velikonoc.

Snadný start z Černé hory

Na vrchol Černé hory vede za osmdesát let již třetí lanovka. Stejně jako v roce 1928 drží současný Černohorský Express český primát. Od srpna 2006 má nová lanová dráha jako jediná v zemi osmimístné kabiny. Při pohodlném nastupování dokáže převést patnáct stovek cestujících za hodinu. Trasu dlouhou 2303 metrů s výškovým převýšením 566 metrů překoná za necelých sedm a půl minuty. V zimě další sedačková lanovka a lyžařské vleky tvoří Ski areál Černá hora – Janské Lázně, společně mají dvanáct kilometrů sjezdovek včetně té nejdelší v České republice. Devět kilometrů je umělé zasněžovaných, i proto patří pětihvězdičkové lyžařské středisko mezi nejlepší nejen v Krkonoších. Během letní sezóny se sjezdovky promění na obyčejné horské louky a lanová dráha Černohorský Express hostům nabízí jiné možnosti. U hlavního parkoviště si můžete denně od 8.30 do 17 hodin půjčit horské kolo s přílbou nebo horskou koloběžku pro sjezdy z Černé hory. Ke koloběžce si výhodně kupte tři jízdy lanovkou za cenu dvou jízdenek. Přeprava kol, koloběžek i kočárků vás nic nestojí. Vrchol Černé hory je výhodným místem pro zahájení výletu. První krkonošská cyklistická naučná stezka vás provede bez náročných stoupání po lesních cestách Černé a Světě hory. Na šestnáctikilometrovém okruhu najdete devět tematických panelů. U horní stanice také začíná již osmdesát let oblíbená trasa přes Lučiny do Pece pod Sněžkou. Je vybavená čtyřjazyčnými informačními panely, lavičkami a rozcestníky. Zajímavé odbočky vedou třeba ke Švédským valům se startovací rampou paraglidingu, k televiznímu vysílači, na Černohorské rašeliniště či k lesnímu hrádku Aichelburg. Šestikilometrový sestup zvládnou i senioři a malé školní děti, můžete ho projet na kole, v zimě na lyžích. Cestou poznáte historii známých horských bud a lučnických enkláv, uvidíte zbytky přehrady pro plavení dřeva ze 16. století, záhadné zákopy a poznáte okolnosti vzniku černohorské rozhledny. Jednu ze zastávek najdete v místě původní vrcholové stanice.

U staré lanovky

První visutá kabinková lanová dráha pro přepravu osob v ČSR vedla z centra Janských Lázní právě sem na toto místo. S celkovou délkou 3 174 m a s převýšením 644 m byla jednou z nejdelších ve střední Evropě a v době svého zániku nejstarší provozuschopnou lanovkou bez rekonstrukce na světě. Provoz na ni zahájili 31. října 1928. Projekt a konstrukci zajistila strojírna Františka Wiesnera z Chrudimi, po znárodnění Transporta. Stavbu provedla brněnská pobočka „Wayss a Freytag“ z Frankfurtu nad Mohanem. Kyvadlová soustava se dvěma kabinami pro třicet cestujících přepravila za hodinu v jednom směru 120 osob. Dnešní dráha s 46 kabinami jezdí od 11. srpna 2006 po jiné trase. Starou dřevěnou budovu horní stanice zbořili roku 1987, několik let po ukončení provozu. Firma Fischer a Hollmann ze Svobody nad Úpou v roce 1934 postavila pro dlouholetého pracovníka lanovky Václava Čihu vedle stanice rodinný domek. Po jeho smrti jej získala odborová organizace ČSD z Hradce Králové, po přestavění byl přejmenován po jednom z předáků na Rachotovu boudu. I druhý obytný dům čp. 92, postavený obcí Černá Hora, sloužil k bydlení zaměstnanců lanovky. Jen původní kiosek, kde populární Ferry Fabri v 60. letech minulého století pořádal vyhlášené pijácké večírky, nahradila novostavba současněho kiosku U staré lanovky.

Černohorský bus

K návratu z Pece, Velké Úpy, Temného Dolu, z Horního a Dolního Maršova do Janských Lázní využijete od 31. května do 28. září Černohorský bus. V obou směrech se svezou také turisté a cyklisté, kteří nechtějí pokračovat lanovkou na Černou horu. Z Pece od autobusového nádraží vyjíždí vždy v celou hodinu od 9 do 16 mimo poledne, z Janských Lázní se vrací od lanovky vždy v půl, jen ve 12.30 nejede. Stejně tak můžete okruh přes Černou horu zahájit na jedné z osmi zastávek busu mezi Peci a Janskými Lázněmi. Společnou jízdenku na lanovku a Černohorský bus hlaste hned v pokladně lanovky nebo u řidiče busu. Jako bonus obdržíte poukaz na padesátiprocentní slevu na 1 jízdu na První krkonošské horské bobové dráze v Relaxparku v Peci pod Sněžkou, kde Černohorský bus také stavi.

Kabinková lanová dráha Černohorský Express v Janských Lázních jezdí denně od 9 do 18 hodin, provozuje společnost MEGA PLUS, tel. 499 875 152, e-mail: megaplus@megaplus.cz, www.cerna-hora.cz.

DESETILETÉ ROZHLIŽENÍ Z ČERNÉ HORY

Osm z devíti příhradových sloupů staré lanovky skončilo v roce 1983 rozřezáno ve šrotu, jen ten s číslem osm zůstal stát. Náčelník lanové dráhy inženýr Václav Komanec dobře věděl, že z jeho vrcholu je nádherný rozhled daleko do kraje i na větší část Krkonoš. Jako aktivní turista prosadil ponechání stožáru pro zřízení rozhledny a jeho převedení z majetku ČSD zdarma na turistický oddíl SK v Janských Lázních. Potom se až do roku 1990 nic nedělo. Teprve v nových společenských podmínkách nastal čas pro osobní iniciativu dvou místních rodin, které do hlavičkou Občanského sdružení Panorama osmý sloup od sportovního klubu zakoupily. Jenže bez vlastnictví pozemku se nedalo pokračovat. Teprve návštěva horalů z Černé hory u ministra dopravy a známého turistu Jana Stráského v roce 1992 připravila řešení. I tak převod pozemku, projektování a nakonec realizace rozhledny zabraly dalších šest let. Po složitém statickém výpočtu navrhl inženýr Černý vložít do středu stožáru zavěšené točité schodiště se stošesti schody. Na vrcholu sloupu ve výšce jednadvacet metrů byla umístěna plošina se stříškou. Otevřenou konstrukci profukující vítr odnáší sniž a námrazu, tím je zajištěn i zimní provoz. Otevření nejvyšší krkonošské rozhledny s celkovou výškou 25,7 metrů se podařilo 1. ledna 1998. Finančně přispěl jeden z rozvíjejících

1998 - 2008

se mobilních operátorů společnost Eurotel, projekt podpořil tehdejší ředitel inženýr Mašek. Dnes je tu i stanoviště panoramatické kamery, která ukazuje každé ráno na ČT2 lyžařské, cyklistické, turistické a rozhledové podmínky na Černé hoře. K vybavení rozhledny, která stojí jen pár kroků od vrcholové stanice lanovky, patří bezplatně užívané dalekohledy. Orientaci hostům usnadňuje zdařile zachycené kruhové panorama s popisem významných bodů vytvořené výtvarníkem Oskarem Teimerem. Na nejvyšším bodě rozhledny vlaje česká vlajka. Někdy se třepí ve víchru přesahujícím rychlost sto kilometrů v hodině, v takových dnech je rozhledna uzavřená. Jindy tu je bezvětrí s ostrou viditelností do stokilometrové vzdálenosti. Nejkrásnější výhledy jsou při podzimní a zimní inverzi, kdy z moře mraků vystupují jen nejvyšší vrcholky severního horstva Čech s Pradědem na východním obzoru. Turistické skupiny si už několikrát dohodly otevření rozhledny při východu i západu slunce, ve výšce 1289 metrů nad zemí proběhlo již pět svatebních obřadů. Kromě originální vstupenky v pokladně prodávají pohlednice se známkami, suvenýry a štítky na hůl. K desetiletému výročí rozhledny Panorama vydalo občanské sdružení pamětní pohlednice a razítko, kromě tradiční turistické známky Černá hora č.18 je k dostání i ta výroční.

Rozhledna Panorama na Černé hoře u Janských Lázní je otevřena od pondělí do pátku za příznivého počasí, v čase od 14 do 16 hodin, v sobotu a v neděli již od 10.00 hodin. Provozují občanské sdružení Panorama, tel.732 323 324, 777 336 492, další informace najdete na www.cerna-hora.cz.

ROZLOUČENÍ SE SOKOLSKOU BOUDOU

Majitel panství Maršov Jaromír Czernin-Morzin prodal kus lesa na Černé hoře stavitelům lanové dráhy a část pozemku přiléhajícího k luční enklávě Volské boudy od nich v srpnu 1929 koupila Česká obec sokolská. Na lesní půdě Sokolové postavili největší sroubenou stavbu v Krkonoších se čtyřmi patry nad kameným suterénem. Na svou dobu moderní dům s mansardovým odstupňováním jednotlivých podlaží se použitými tesařskými a truhlářskými postupy hlásil k místní tradici. Z unikátní terasy na úrovni hřebene střechy v zadní části horského domu byl stejně jako z dnešní rozhledny Panorama výhled daleko do kraje i na hlavní krkonošský hřeben. V drsných podmínkách 1300 metrů nad mořem roubení už v roce 1933 překryly šablony tehdy moderního eternitu. Nosné trámové stěny uvnitř schovaly omítky, oboustranné uzavření dřeva přineslo později opuštěné boudě zkázu. Osmadesátého výročí od otevření se Sokolská bouda příští léto nejspíš nedočká. Havarijní stav odráží majetkové zvraty. Sokolskou boudu s dvěma sty lůžky v sedmdesáti pokojích a pěti noclehárnách provozoval především pro „český živel“ v tehdy německém prostředí hoteliér Jan Černý, který sem přišel z podobné boudy na Šerlichu v Orlických horách. Brzy poznal, jak ve spojení s lanovkou roste zájem o vrchol Černé hory a na opačné straně louky v roce 1935 dokončil vlastní, dnešní Horský hotel. Na Sokolskou boudu přišel mezi českými turisty dobře známý boudař z Vosecké boudy Jan Herčík. Po záboru Sudet Třetí říši v říjnu 1938 Sokolové přišli o boudu poprvé. Během války ji využívala říšská mládež, od roku 1944 byl celý vrchol Černé hory i s objekty přísně střeženým výcvikovým prostorem diverzních skupin SS a protisovětského vojska generála Vlasova. V květnu 1945 převzali Sokolové zničenou boudu zpět, vrátil se i správce Herčík. Po komunistickém puči v únoru 1948 o majetek přišli podruhé. Stejně jako znárodněný Horský hotel provozovaly Sokolskou boudu státní podniky Restaurace a jídelny a potom Krkonošské interhotely. Do rukou zakladatelů se vrátila v roce 1990 ve špatném stavu a po letech pronajímání zpusťla docela. Sokolové boudu ztratili potřetí, tentokrát dobrovolně. O zničený objekt se zajímali developéři, kteří ho chtěli přeměnit na apartmánové byty a následně prodat. Uvítali jsme zakoupení zničené Sokolské boudy společností RODOP a její plán místo dožitého dřevěného domu poblíž horní stanice lanovky postavit nový hotel propojený s kvalitní službou Omnia

hotelu, který společnost Ioni otevřela u dolní stanice. Architekti Aleš Lapka a Petr Kolář z ateliéru ADR jistě navrhnou novou Sokolskou boudu jako svébytnou současnou architekturu, stejně jako jejich předchůdci před osmdesáti lety.

DESIGN HOTELU OMNIA

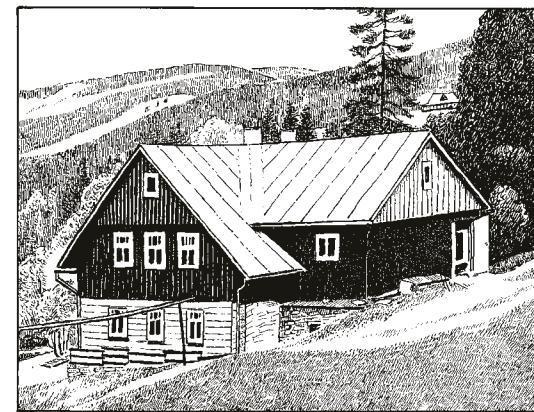
Vydařenou současnou architekturu si host prvního designového hotelu v Krkonoších většinou plně uvědomí až v jeho interiéru. Ředitel hotelu Omnia Jiří Kovařík se nám přiznal, že při první návštěvě měl těžko popsatelný nedůvěřivý pocit a dnes dům v Janských Lázních miluje. Po více než půlročním provozu navíc oceňuje funkčnost všech designových prvků hotelu, kde hosté najdou vedle ubytování ve třiačtyřiceti pokojích také restauraci, kavárnu, bar, hotelovou terasu, bazén, wellnes, sportovní halu a zázemí pro kongresy a teambuildingové programy. Zvenčí zdánlivě je to nenápadný hotel, jeho vybavení i design navrhl architektonický atelier ADR. Dotažení do posledního detailu je patrné ve veřejném prostoru, dvoulůžkových a mezonetových pokojích i dvou nadstandardních apartmánech. Každý prostor má vlastní koncepci a originální vybavení. Architekti maximálně využili denní světlo, zajímavé je například prosklení koupelen. Ke spolupráci přizvali špičkové design Studio Najbrt. Zuzana Lednická navrhla základní logo, podobu přihlašovacího lístku, pouzdro na hotelovou čipovou kartu, visačky dveří, informační systém, hotelovou mapu s vloženými materiály pro ubytované hosty a také webové stránky. Návštěvník restaurace si povšimne provedení jídelního lístku, ubrousků a servítků, v podobě baleného cukru a v neposlední řadě hotelových sirek s černými dřívky a oranžovými hlavičkami, které odráží spolu s bílou základní barevnou koncepci interiéru. Hotel stojí několik kroků od lanovky na Černou horu a stejně dostupná je okolní horská příroda. Proto se v designových produktech objevují přírodní motivy, jak je zachytil fotograf Václav Jirásek, tiskoviny mají strukturu letokruhu dřeva, čistou přírodu připomínají i hotelové pohlednice a katalogy. Autorské je i oblečení pro recepční ze studia E-Daniela módní návrhářky Daniely Flejšarové. Pro čtyřhvězdičkový hotel je samozřejmostí kvalitní kuchyně, kterou vede šéfkuchař Martin Haken s praxí vrchního kuchaře v pražských (Rybí trh, Bellevue, Flambeé), švýcarských a německých restauracích.

Omnia Hotel** v Janských Lázních, Černoohorská 327, PSČ 542 25, majitel akciová společnost RODOP, hotelový telefon 499 859 780, fax 499 859 781, e-mail: hotel@omnia-hotel.com, www.hotel-omnia.com.**

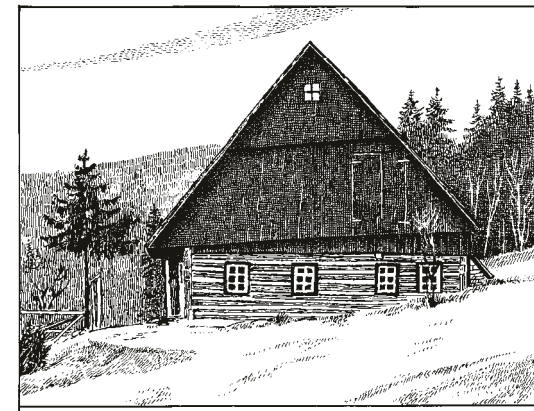

KULTURNÍ PAMÁTKY

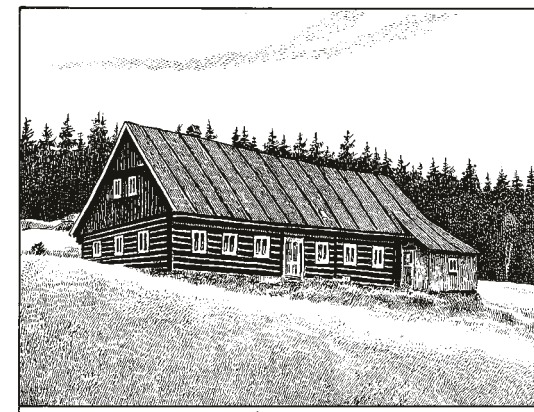
Na první dvoustraně najdete sedm divů Krkonoš, se stejnou nadsázkou vás v horském městě Peci pod Sněžkou provedeme zdejším „seznamem památek UNESCO“. Nejvýznamnější objekty kolem řeky Úpy se sice na opravdový seznam světového kulturního dědictví nejspíš nikdy nedostanou, ale jejich zápis mezi chráněné kulturní památky České republiky svědčí o výjimečnosti oproti ostatním objektům v úze-

Velká Úpa čp.22

Velká Úpa čp. 23

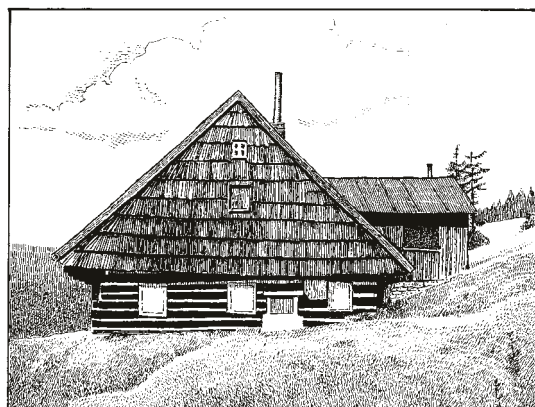
Velká Úpa čp.259

mi. V současné době je zapsáno 12 památek ve Velké Úpě a 16 v samotné Peci. Další třiadvacet je v projednávání, proces vyhlášení se někdy protáhne i na dvacet let. Tým okolo Veselého výletu připravil v osmdesátých a devadesátých letech většinu návrhů vycházejících z předchozího podrobného stavebně historického průzkumu východních Krkonoš. I proto vás k několika zajímavým památkám pozveme.

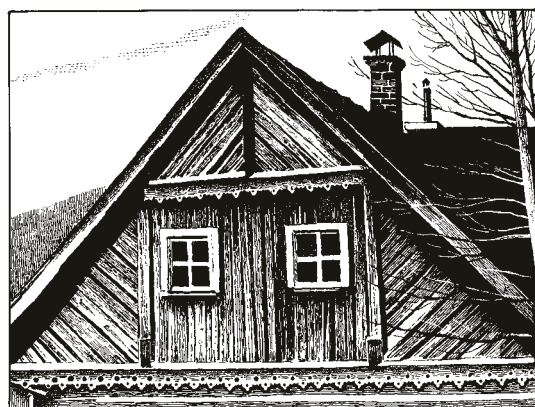
V prvním návrhu v létě 1987 jsme k ochraně doporučili domy zastupující všechny vývojové typy lidové architektury v povodí Horní Úpy. Za některými se vypravíme nad Velkou Úpu na Červený vrch. Na polovině cesty mezi boudou Jana a horským hostincem Borůvka najdete místo s lavičkou a krásným výhledem na údolí Úpy orámované Sněžkou, Liščí, Luční a Studničnou horou. Příčiněním majitelů se tu zachovala kompletní škála horských lidových domů. Hned pod lavičkou stojí uprostřed nádherné květnaté louky s vždy pečlivě upraveným okolím hnědožlutá chalupa čp. 22 s obytným polopatrem, výrazným předním a velkým senikovým vikýřem. Na staré stavební parcele si ji nechal v roce 1941 od místních tesařů postavit brusič skla ve sklárně v Temném Dole Alois Scholz. Jeho dům zůstal nejmladším původním stavením v Peci. Sousední chalupa čp. 23 pod televizním vysílačem byla až do letošního jara naopak nejstarší památkou lidové architektury v horském městě. Krov s hřebenovou vaznicí vznikl ještě před rokem 1700. Když tesaři asi před osmdesáti lety v chalupě hospodáře Emanuela Bergera měnili část roubení, špatně střechu podepřeli a ta se naklonila ke straně. Nechali ji posazenou nakřivo, krov s typickými vraty ve štítě se nepokusil narovnat ani předposlední majitel, když asi v roce 1992 přízemí vyzdil pórobetonem. Památkáři tehdy sehnali staré trámy, ale chalupář si na jednoduché roubení netroufl. Ani dnešní vlastník si s nejstarším domem v Peci nevěděl rady a v květnu historický krov zbořil. Jak dopadne pokus o vztyčení nové konstrukce s použitím několika původních krokví, hambalků a stropních trámů, brzy uvidíme. Zároveň poznáme, jestli se sešel dobrý investor s kvalitní památkou. To se podařilo u ostatních chráněných nebo k ochraně navržených chalup na Červeném vrchu od čp. 17 po čp. 24. Malebnost osady, která je součástí Předního Výsluní, dotváří malá kaplička z roku 1885, z kamenů vyrovnané terasy, valy a chodníčky lemované na podzim zbarvenými jeřáby a kleny. Na jedno z nejhezčích míst horského města vystoupáte po žlutě značené Kubátově cestě z Křižovatky nebo pěšinou lemovanou alejí stoletých stromů od Starého Mlýna či přímo z centra Velké Úpy po vrstevnicové cestě odbočující za boudou Na cestě.

Mezi prvními zapsanými památkami jsou také tři zajímavé domy na protilehlé, dříve Zimní straně Velké Úpy. Při procházce Vavřincovým dolem uvidíte vpravo za stejnojmenným potokem odspodu třetí chalupu čp. 262. Už orientace hřebene po svahu pozorovatele upozorňuje na velmi starou konstrukci krovu původně se středovou stolicí. V horním štítu se dochovala dvoukřídla vrata pro ukládání sena na půdu, další prvek nejstarších domů Krkonoš. Jen o kilometr výše prochází žlutě značená cesta osadou kdysi pojmenovanou zvláště Totenboden, tedy mrtvá půda. Vysoko a do široka naskládané kamenné valy vysvětlují původní název a připomínají dřinu zakladatelů luční enklávy za kouslé stometrovým pruhem do souvislého lesa. Místní jméno se do češtiny dlouho překládalo jako Úmrlici boudy, dnes užíváme přilehavější Hlušiny. V levém horním rohu enklávy se ze čtyřjazyčného textu na informačním panelu vycházkové trasy Aichelburg dozvíte více o dvou chráněných chalupách čp. 258 a 259. Tu vlevo s velkým senikovým vikýřem sroubil v roce 1905 dřevař a hospodář Anton Hampel, jeho potomkům patří dodnes. Je typickým příkladem tradičního hospodářského domu s obytnou místností, kuchyní, chlévem, dřevníkem vysunutým mimo hlavní půdorys a velkou půdou, do které se ukládalo seno zezadu sedlovým senikovým vikýřem. Jinou dispozicí mají dvě památky uprostřed Velké Úpy. Stojí u Staré silnice, která vedla k Peci po

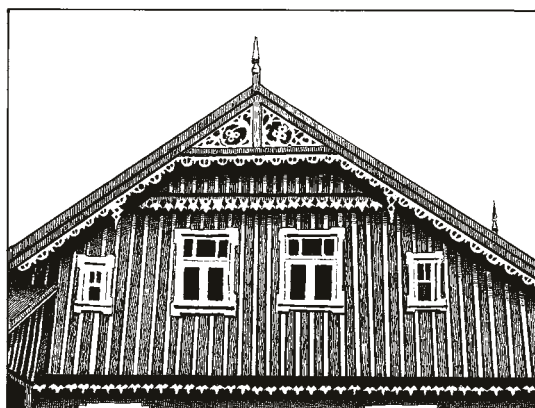
druhém břehu řeky Úpy, než je ta dnešní, sjížděná všemi druhy vozidel. Chalupy čp. 204 a 214 jsou typově stejné a mají i podobný původ. Hlavní práce na roubení a krovu vysokého obytného polopatra sice provedli tesaři, ovšem ozdobné lišty, obklady a vyřezávané latě jsou prací truhlářů, kteří si dřevěné domy postavili. V zeleném domku čp. 214 měl po dokončení v roce 1911 truhlářskou dílnu Adolf Tippelt, chalupu čp. 204 pojmenovanou nyní Lovecká chata postavili a vyzdobili

Pec čp.88

Velká Úpa čp.8

Velká Úpa čp.214

li asi v roce 1905 Albert a Adalbert Steinerovi. Tento nejmladší typ lidového domu již neměl chlív a obytné podkrovní sloužilo k ubytování prvních letních hostů Velké Úpy. Oba chráněné dřevěné domy patří mezi nejzdobnější ve Velké Úpě a připomínají kvalitu řemesla před sto lety. I proto se jejich fotografie objevují na pohlednicích i v publikacích.

Druhé kolo výběru památek provedli v roce 1990 pracovníci Národního památkového ústavu. Větší důraz než na architektonickou hodnotu jednotlivých domů kladli na polohu lokality s horskou architekturou. Tehdy k ochraně navrhli téměř všechny původní chalupy v Obřím, Modrém a Zeleném dole včetně Severky a také někdejší letní boudy na Richterovkách. Musím přiznat, že mě návrh některých stavebně nevhodně upravených domů k zařazení mezi památky překvapil, dnes vím, že to byl správný krok. Ochrana nastartovala rehabilitaci řady z nich. Někteří majitelé i s finanční podporou státu vrátili lidovým domům původní podobu. Dobře víme, že nejlepším ochráncem památky je osvětlený majitel. To platí třeba o Janě a Hynkovi Spurných v osadě Modrý Důl. Horská bouda Na výsluní čp. 102 má opět šindelovou střechu, dřevěné okapní žlaby, uvnitř podlahy ze širokých fošen, restaurované roubení, dveře a zádveři, okna a desítky dalších drobných detailů, které z chalupy dělají příjemné místo pro rodinu horalů i jejich hosty. Vyspravené kamenné zidky, ošetřená louka s ovečkami a obnovený dřevěný vodovod kulturní památku ještě vylepšují. Zároveň bouda Na výsluní ukazuje správnou cestu k vytvoření dobrých vztahů mezi majitelem památky, památkáři a hosty Krkonoš. Z výsledku mají radost a užitek všichni.

Třetí a nejspíš na dlouho poslední návrh na vyhlášení většího počtu památek jsme připravili v nových společenských podmínkách v roce 1992 při přípravě podkladů pro územní plán. Nejzajímavějším zařazeným domem je Hospoda Na Peci, kterou sroubil z klad ze Zeleného dolu v roce 1793 panský hajný, rychtář a hospodský David Hofer. Starší hostinec s funkcí rychty stál na hlavní křižovatce v Peci nejméně do roku 1644, kdy tu pravidelně konal soudní den Apperichter, tedy úpský rychtář Georg Sagasser. Plán zástavby z roku 1946 počítal s přeměnou křižovatky na velké náměstí a navrhoval demolici sousedního Peckého mlýna i Hospody Na Peci. Po odstranění mlýna v roce 1947 se proti zboření jednoho z nejstarších původních hostinců v Krkonoších vzepřeli obyvatelé obce. Podruhé měl hostinec zmizet na základě schváleného plánu na konci osmdesátých let. Po uzavření restaurace v roce 1988 dřevěný dům ještě před plánovaným stržením sloužil stavebním dělníkům. Hned po listopadu 1989 občané stejně jako v roce 1947 demolici zabránili a od Silvestra 1992 je Hospoda Na Peci opět v provozu. Je připomínkou těžkostí, které uchování našeho kulturního dědictví často provázejí.

Kromě dalších jednotlivých staveb vytipovaných k zápisu mezi kulturní památky jsme se s památkáři dohodli na vyhlášení ucelených zón chráněné lidové architektury. V Peci pod Sněžkou sem patří zmíněná skupina chalup na Červeném vrchu a luční enkláva Velké Tippeltovy boudy pod vrcholem Světlé hory. Zastoupení jednotlivých typů horského domu tu není tak pestré jako na protilehlém Červeném vrchu, ale kvůli odlehlosti, nepřístupnosti, nezavedené elektrické a především citu majitelů všech sedmi domů si enkláva udržela původní ráz. Kvůli severní expozici a vysoké nadmořské výšce byly Tippeltovy boudy chudou osadou a tvoří ji prosté domy. Výtvarník z redakce Veselého výletu Zdeněk Petira, který připravil ilustrace i k tomuto povídání, jezdil do jedné z chalup Tippeltových bud hned po roce 1945, tedy brzy po vynuceném odchodu původních hospodářů. Vzpomíná, jak objevil svět připomínající pohádku o Šípkové Růžence. Jenže do zdejších narychlo opuštěných domácností se skutečný život se světicemi plnými dětí, krávy v chlívě, sekáči na loukách, dřevaři v lese, stařeny okopávajícími políčka brambor a dvouletého žita už nikdy nevrátil. Velkých Tippeltových bud se dotýká vycházková trasa

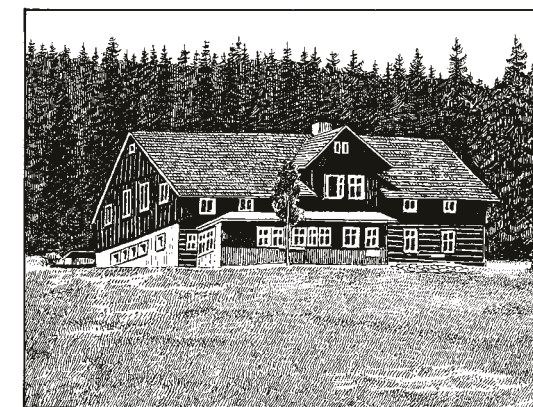
Aichelburg, v zimě upravené běžecké trasy z Valšovek ke Krausovým boudám a v létě První krkonošská cyklistická naučná stezka. Z technických kulturních památek jsme do státního seznamu zapsali vodárnu pro Českou boudu na Sněžce. Majitel panství Maršov Rudolf Czernin-Morzin ji nechal postavit v létě 1912 na horním toku Rudného potoka v Obřím dole. Důmyslné zařízení dokázalo s využitím dvou třetin zachycené vody k pohonu Peltonova kola vyčerpávat zbylou třetinu do zásobárny v České boudě na vrcholu Sněžky. V plném výkonu nahoru přitékalo třicet litrů vody za minutu. Při úpravě nástupu na vyhlídkovou terasu a přístupu k nové České poštovně vykopal v říjnu 2005 cestář Pavel Darjanin mosaznou tabulku připomínající První severočeskou společnost pro vodní stavby z Ústí nad Labem, která vodovod vyprojektovala, dodala zařízení a postavila. O systému jímek, potrubí, čerpadel, vzdušníků a náhradním dieselovém motoru se více dozvíte uvnitř vodárny zapuštěné do prudkého svahu u cesty Obřím dolem. Na informačním panelu jsme užili i dobové snímky ze stavby, vysvětlili princip Peltonova kola a popsali, proč se vodárně nepřesně říká Trkač. Už před řadou let sem vrtulník dopravil nově, asi metrové ozubené kolo hlavního dílu. Alespoň ukázkový provoz zařízení, které se zastavilo kvůli nedbalosti obsluhy v zimě 1956–1957, je zatím v nedohlednu. Při návštěvě vrcholu Sněžky si povšimnete z kamenného okraje vyhlídkové terasy u České poštovny vyčnívající čtyřicetimilimetrové potrubí s rezavou přírubou. Tady ústí zbytek vodovodu z Obřího dolu. Jako drobnou památku na unikátní dílo jsme ji zabudovali do kamenné zdi. Technickou památkou je i zbytek plavební přehrady - klausy na Lučním potoce mezi Zahrádkami a Vysokým Svahem. Je nefunkční snad třista let a nezastřežený poutník ji snadno přehlédne. I proto se o vzácné památce z doby osídlování východních Krkonoš v 16. století dozvíte z informačního panelu vycházkové trasy Vlčí jáma, která tudy prochází. Z přehrad se dochovala jen spodní hlinitá část v podobě mohutného valu. Dřevěná nástavba se složitým vypouštěním zadržené vody je už dávno pryč. Hráz postavili specialisté z Alp ještě před vznikem okolních lučních enkláv. Zadržovaná voda tehdy odnášela do údolí v korytě připravené sáhové špalky dřeva. Po přeměně vykáčeného lesa na louky tu nebylo dřevo k plavení a proto památka na Lučním potoce tehdy dosloužila. Na rovném dnu nádrže bývalo malé hřiště a nyní tam je dolní stanice lyžařského vleku Eso. Město Pec pod Sněžkou připravuje přeshraniční projekt s městy Karpacz a Kowary jehož součástí bude i označení významných kulturních památek. Projevený zájem hostů o kulturní odkaz našich předchůdců přispěje k jeho uchování.

Hrob rudoarmějců

Poslední německý starosta Pece Ferdinand Rössler z Jeleních luk v Zeleném dole byl po zatčení v květnu 1945 obviněn u lidového soudu v Trutnově ze zastřelení tří ruských zajatců. Pracovní zajatecký tábor stál za války poblíž boudy Lesovna v Růžovém dole a věznění vojáci pracovali především při lesní těžbě. Krátce před koncem války musel starosta odvést k haldám v Obřím dole tři zajatce, aby je tam za nezjištěné provinění popravili. Jejich hroby označovaly pravoslavné dřevěné kříže. Po válce se starosta Rössler u soudu hájil tvrzením, že vězně propustil a jejich útěk maskoval fingovanými hroby. Bez odsouzení zůstal ve vězení. Teprve v červnu 1948 se pracovníci místního národního výboru rozhodli za přítomnosti policisty Brandejse hroby otevřít. Měli připravené tři rakve a vykopaný společný hrob na hřbitově ve Velké Úpě. Otevřené hroby byly skutečně prázdné. Kronikář Josef Šourek k tomu napsal jen suchou poznámku: „Přesto připravené rakve pohřbili na hřbitově ve Velké Úpě“. Ferdinand Rössler odjel za rodinou do Německa. K hrobu rudoarmějců se po letech pokládaly květiny a pionýři tu drželi čestnou stráž. Po dokončení prvního stavebně historického průzkumu lidové architektury a drobných krajinných prvků jsem se

v roce 1986 vypravil do Trutnova na tehdejší okresní národní výbor zjistit, které ze zdokumentovaných chalup, původních pensionů, horských bud, božích muk, pomníků a technických památek jsou zapsané ve státním seznamu chráněných kulturních památek. Záznam u Pece pod Sněžkou obsahoval jen dvě položky. Dávno přestavěnou chalupu Rustonku a fiktivní hrob rudoarmějců.

www.pecpodsnezkou.cz

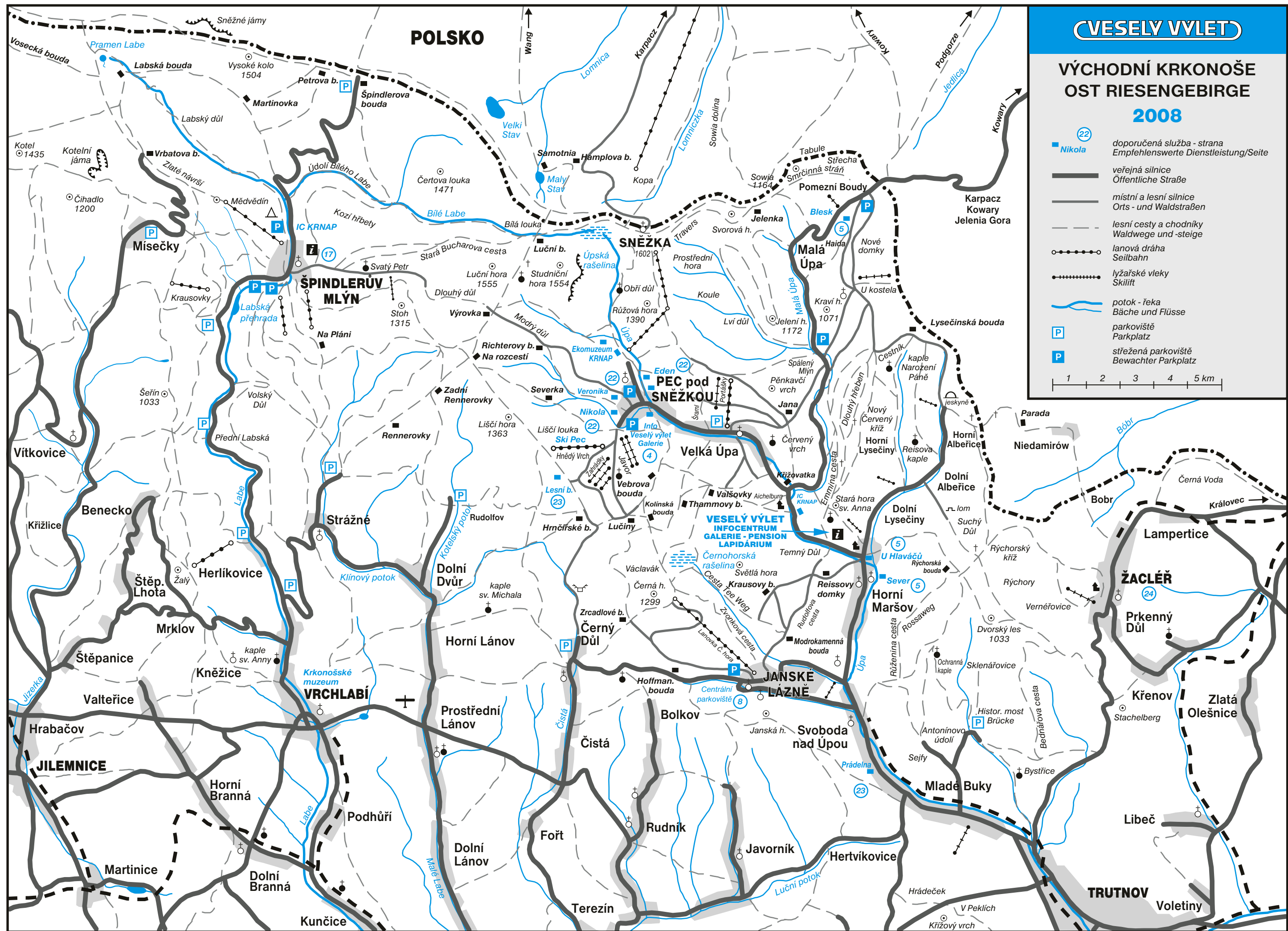
Pec čp.102

Pec čp.142

Obří důl - vodárna

VESELY VÝLET

VÝCHODNÍ KRKONOŠE
OST RIESENGBIRGE
2008

- Nikola** doporučená služba - strana
Empfehlenswerte Dienstleistung/Seite
 - veřejná silnice
Öffentliche Straße
 - místní a lesní silnice
Orts- und Waldstraßen
 - lesní cesty a chodníky
Waldwege und -steige
 - lanová dráha
Seilbahn
 - lyžařské vleky
Ski lift
 - potok - řeka
Bäche und Flüsse
 - parkoviště
Parkplatz
 - střežená parkoviště
Bewachter Parkplatz
- 1 2 3 4 5 km

Pomník německého císaře Viléma I., 1914

MÍSTA NEJVYŠŠÍ

Horské město Špindlerův Mlýn dosahuje na východě až k druhému nejvyššímu místu Krkonoš, 1555 metrů vysoké Luční hoře. Siluetu mohutného masivu rozbrázděného Hrazeným a Loveckým dolem vysoko nad osadou Svatý Petr znáte jako hlavní dominantu města a není divu, že se objevuje na většině krkonošských i městských prospektů. Vrchol Luční hory je nepřístupný, ale kolem něj prochází hlavní výstupová cesta ze Špindlerova Mlýna na Sněžku po úbočí Kozích hřbetů nebo druhá varianta výstupu dolem Bílého Labe. Turisticky velmi zajímavá je i druhá vysoká poloha Špindlerova Mlýna v oblasti Sněžných jam. To se ale musíme vypravit

Kamenný chodník na Vysoké Kolo, 2007

západním směrem. Naš oblíbený okruh začíná na konečné stanici autobusu v Slezském sedle nedaleko Špindlerovy boudy. Po hlavním hřebenu projdeme po červeně značené cestě kolem nyní uzavřené Petrovy boudy a vystoupáme nejprve k menším Dívčím a potom k větším Mužským kamenům. Kousek před sedlem nad Martinovou boudou stojí po levé straně cesty snad nejlépe umělecky pojatý pomník zemřelého turistu v Krkonoších. Text v češtině a v angličtině připomíná smrt ve vánici Richarda Kolmana, ředitele Československé tiskové kanceláře v Praze dne 15. 1. 1929. Štíhlý žulový obelisk oválného profilu s vyleštěným koncem pro nápis připomíná eleganci první republiky. Škoda, že je nyní do poloviny zarovnaný sesbíráním kamením.

Vysoké Kolo

Jedinou patnáctistovkou západních Krkonoš je oblý vrchol Vysokého Kola 1509 metrů vysoký. Není tak známý jako sousední Sněžné jámy, ale na jeho nejvyšší bod se již několik desetiletí turisté nedostanou. Zimní tyčovaná trasa ze sedla nad Martinovkou prochází volným terénem po jižní straně hory, naše letní cesta vede severní, tedy polskou stranou. Je vyrovnaná z velkých žulových bloků porostlých žlutozeleným lišejníkem zeměpisným, který je výraznější po každém zalití deštěm nebo mlhou. Unikátní chodník protíná rozsáhlé suťové pole s největšími nakupenými žulovými kameny v Krkonoších. Cestáři narovnali až dvoumetrové bloky do úzkého pásu, za více než sto let ohlazeného botami tisíců poutníků. Do jednoho zabudovaného kamene v nejvyšší části cesty je vytesaný letopočet 1900 a iniciály J. B. Cesta je ovšem starší, německý Krkonošský spolek ji nechal postavit již před rokem 1888. Smysl nápisu hledíme spíše ve vyjádření radosti z přelomu století, než v podpisu tvůrce nějakého díla. Po dosažení Vysoké pláně rovnání chodník pokračuje k hraně Sněžných jam, někdejší odbočka k vrcholu Vysokého Kola je uzavřená a zarostlá trávou. V dohledu protíná vršek suťového pole opuštěný kamenný chodník a na nejvyšším bodě ční dobře patrný zbytek čtyřhranné mohyly. Když v březnu 1888 zemřel sjednotitel Německa císař Vilém I., zřídil sportovní spolek z Jelení Hory největší kamenný pomník na hřebenech Krakonoš. Uprostřed čtyřmetrové pyramidy odhalili 1. června 1888 nápis na tradičním kříži maltézského typu: „Vděční turneři zakladateli německé říše Wilhelmu I.“ O další metr pomník zvyšovalo mohutné a hlavně pět centů těžké dvojité W ze železa. Třicet let poté, snad v důsledku zkušeností z I. světové války, zmizel bronzový reliéf hlavy prvního německého císaře, kříž s nápisem a brzy na to i wéčko. Na velmi poškozené mohyle se překvapivě zachoval k severu směřující pískovcový rám pro kříž a reliéf. Vrcholové W nahrazuje přibetonovaný červenobílý mezník státní hranice.

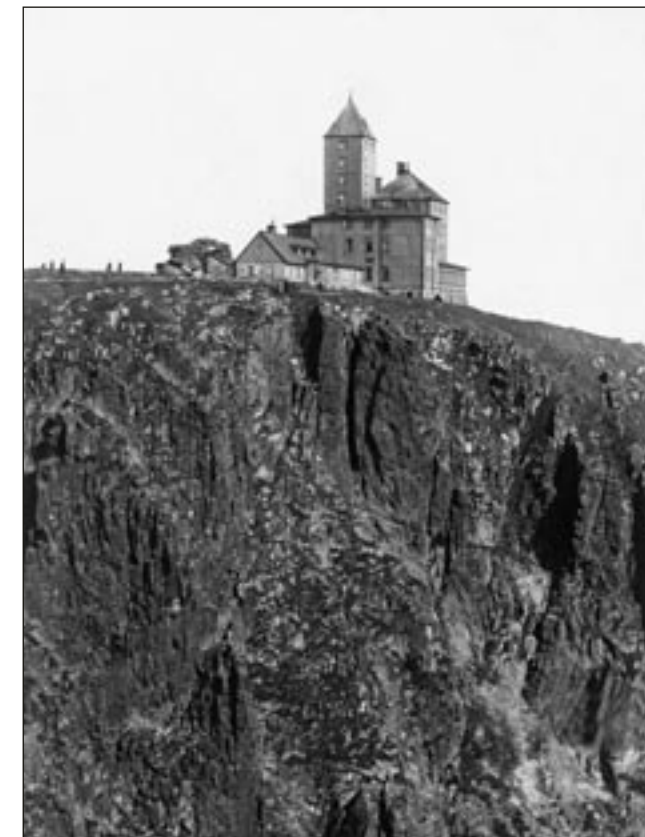
Sněžné jámy

Druhou nejvýznamnější dominantou Krkonoš jsou po Sněžce skalnaté ledovcové kary Malá a Velká Sněžná jáma. Především hosté z Teplic u Jelení Hory a později ze Sklařské Poreby podnikali už před dvěma sty lety několikahodinový výstup, aby se mohli podívat do třístametrové hlubiny nejdivočejší přírodní scenérie v Krkonoších. Zajímavé místo brzy objevili i letní hosté ze Špindlerova Mlýna, kteří sem v doprovodu průvodců od šedesátých let 19. století. Skromné občerstvení tu dávno před tím nabízela podnikavá žena,

kteří měla první provizorní budku nejméně od roku 1830 u Labského vodopádu. Podobnou si brzy poté zřídila u Sněžných jam, později v sedle nad Martinovou boudou. Poslední zpráva ji zmiňuje v roce 1847 na Stříbrném hřebeni ve stejném provizoriu a společnosti sedmi psů. Dřevěnou boudu přimknutou ke skalnímu výchozu zvanému Krakonošova kazatelna nechal postavit hrabě Leopold Schaffgotsch, majitel panství na severní straně Krkonoš v roce 1837. Smetla ji vichřice a tak roku 1861 na jejím místě postavili ze žulových kvádrů novou boudu. Sloužila jako skromný hostinec a ubytovna snad s dvaceti lůžky průvodcům a hostům, kteří chtěli vidět východ slunce. V místě není voda, proto zachycovali dešťovou do velkých sudů, jak je vidět i na dobové fotografii.

Zcela zásadní změnu místa a celého horizontu západních Krkonoš přinesla až neuvěřitelná stavba horského hotelu se sedmi-podlažní věží uprostřed. V letech 1895 až 1896 ji podle projektu architekta ve službách Schaffgotschů postavil pro majitele Alfreda Gubische a Alfreda Teichmanna za sto tisíc marek Richard Greulich. Zvláštní shluk pěti slepených domů se po zahájení provozu v létě 1897 údajně stal největší pozoruhodností celého Slezska. Nejlepší stoly v dlouhé a úzké restauraci stály podél prosklené severní stěny, aby hosté při jídle viděli do hlubin ledovcového karu. V místě byl i fotografický ateliér pro rychlé pořízení fotografie návštěvníků u přírodní atrakce. Za špatného počasí se hosté stejně jako u Obří boudy pod Sněžkou fotografovali před velkým plátnem s namalovanou scénérií Sněžných jam. Vysoká věž sloužila jako rozhledna, silné světlo umístěné v nejvyšším poschodí signalizovalo turistům v údolí, že v hotelu jsou ještě volné pokoje. V tu dobu byla Bouda u Sněžných jam rovnocennou konkurencí oběma boudám na Sněžce, i tady byl hlavní atrakcí východ slunce. Po druhé světové válce bouda pustla, zmizel starý kamenný dům. Polákům věžovitá stavba připomínala hrad, proto dostala podle královského paláce v Krakově nové jméno Wawel. V roce 1961 se bouda změnila na televizní a rozhlasový vysílač. Po zásadní přestavbě do dnešní podoby je již menší stavba plná antén zajišťujících přenos televizního a telefonního signálu i dalších digitálních dat pro velkou část jihozápadního Polska. Turistům je nejvýraznější stavba na hřebenech Krkonoš uzavřená. Sněžné jámy jsou také nejvýznamnější botanickou lokalitou na severní straně hor. Kromě ledovcem vytvořeného reliéfu k tomu přispěla na povrch vystupující čedičová vrstva vytvářející alkalické půdní prostředí. Zdejší lomikámeny, a jiné vzácné květiny po staletí vyhledávali bylinkáři a zakladatelé vědeckých i amatérských herbářů. Je až s podivem, že po vytrhání tisíců zdejších unikátních rostlin se vzácné druhy zachovaly dodnes. Ještě za Schaffgotschů byly Sněžné jámy vyhlášeny přísně chráněným územím.

Ke Sněžným jámám vedou ze Špindlerova Mlýna i jiné cesty, než popsaný hraniční chodník od Špindlerovy. Přímou vystoupejte od Dívčích lávek kolem Medvědí boudy k Martinovce, dále do sedla a přes Vysoké Kolo. Zajímavá cesta prochází celým Labským dolem s prudším výstupem k Labské boudě a odtud přímo k Wawelu. Méně metrů nestoupáte při využití lanovky na Medvědin, procházce přes Zlaté návrší k prameni Labe a kolem Violíku ke Sněžným jámám. Popsané cesty skýtají možnost sestupu na dno Sněžných jam a nabízejí různé varianty zokruhování zajímavé túry.

Sněžné jámy, 1920

Více se dozvíte v **Turistickém informačním centru, TIC Špindlerův Mlýn, Svatopetrská 173, PSČ 54351, telefon 499 523 656, fax 499 523 818, e-mail: tic@mestospindleruvmlyn.cz.** Sídlí v budově Městského úřadu, je otevřené denně od 8.30 do 17 hodin. V českém, německém, anglickém a ruském jazyce tu získáte informace o městě, turistice, lyžování, čerstvé zprávy Horské služby a Správy KRMAP. TIC je na městském úřadě v centru Špindlerova Mlýna jen 20 metrů od hlavní silnice do Svatého Petra. Dům je trochu zakrytý dvěma velkými obrazovými mapami města a okolí. www.mestospindleruvmlyn.cz

Původní bouda u Sněžných jam, 1890

ZALEDNĚNÉ KRKONOŠE

Se zkušenostmi z velehor si při pohledu z vrcholu Sněžky do Obřího dolu dovedete představit stékající ledovec v dobách zalednění Krkonoš třeba před sto tisíci lety. Hlavní ledová hmota vyplňovala a zároveň vybrušovala Úpskou jámu. Trvalá firnová pole ležela na prudkých svazích Studniční hory, Čertova hřebínku a pod Úpskou hranou. První hluboké trhliny se v ledovci objevovaly na terénním zlomu Dolního Úpského vodopádu, kde z rozlámaného ledu čnely jasně modré seraky vytvářející rozpukaný ledopád. Pod ním se na povrchu ledovce objevovaly velké kameny unášené směrem k Peci pod Sněžkou rychlostí několika desítek metrů za rok. Z postupně ubývající vrstvy ledu vypadávaly kameny i drobný materiál a ukládaly se do bočních morén. Nejprve u kapličky a potom u boudy Čochtan zprava přitékaly boční ledovce Malé a Velké Studniční jámy, níže ledovec Modrého dolu. Pod dnešní stanicí lanovky na Sněžku vytékala z ledovcové brány řeka Úpa proudící předtím tři kilometry hluboko pod ledem. Každý teplý den z tajícího ledovce vypadával další unášený materiál a vytvářel sypanou hráz, které dnes říkáme čelní moréna Růžového dolu. V nejméně chladném a na srážky vydatném období ledovec končil až po pěti kilometrech u dnešní Hospody Na Peci. Největší rozsah zalednění dokládá nejen tvar Bukového údolí vymodelovaného do profilu písmene U, ale i velké kameny uložené uprostřed sypkého materiálu odhalené při hloubení základů pro hotel Horizont v druhé polovině šedesátých let minulého století nebo nedávno při zakládání apartmánových domů nad hotelem Hořec.

Jámy a doly

Alpínské zalednění vytvořilo v nejvyšších polohách krkonošských údolí fascinující scénérie nemající v České republice obdoby. Místům, kde se ledovec vytvářel usazováním a stlačováním nového a nového sněhu, říkáme kary nebo také jámy. Jsou fenoménem krkonošské přírodní krajiny. Na české straně hor mají většinou jiho-východní orientaci, protože byly zásobovány sněhem přinášeným převažujícími severozápadními větry. Gravitace a tlak nových vrstev ledu uváděly ledovce do pohybu, takže odtékaly z karů do nižších poloh. Cestou obrušovaly boční svahy a měnily profil údolí z původního tvaru v podobě písmene V na profil U. Ledovci vymodelovaným údolím říkáme v Krkonoších doly. Proto je správné pojmenování důl Bílého Labe ve Špindlerově Mlýně nikoliv údolí Bílého Labe. Jámy a doly mají nad plochým dnem velmi strmé svahy, ze kterých často sjíždějí laviny a brání růstu lesa hluboko pod přirozenou hranicí jeho rozšíření. Na trvale bezlesých místech s dostatkem vody a slunce pak rostou ty nejvzácnější rostliny. Proto jsou kary nejvýznamnějšími botanickými lokalitami s nejpřísnější ochranou. Jejich výjimečnost zásadně přispěla k vyhlášení Krkonošského národního parku před pětačtyřiceti lety.

Výčet ledovcových karů a dolů je zároveň přehledem nejatraktivnějších přírodních míst Krkonoš a námětem pro vaše letní putování po horách. Nejhlubším a nejrozsáhlejším karem je Úpská jáma v závěru Obřího dolu. Vrstva ledu tu dosahovala výšky až stopadesáti metrů, nejhlubší místo karu je proti sousednímu vrcholu Sněžky o 550 metrů níže. Uprostřed Úpské jámy leží známá botanická loka-

lita Krakonošova zahrádka. Úbočím Úpské jámy prochází atraktivní turistická cesta z Obřího dolu k Obří pláni, ale nejkrásnější pohled do karu se nabízí přímo z vrcholu Sněžky. Do protější Studniční hory ledovce vyhloubily další dva kary Malé a Velké Studniční jámy. Jestli jejich splazy zasahovaly až na dno Obřího dolu není zcela jasné, pokud ano, tak v nejmohutnějších dobách ledových. Do zcela nepřístupných lokalit nahlédnete jen z dálky, třeba z cesty Obřím dolem nebo z Širokého hřbetu. Velká jáma vytváří jedinečnou kulisu osadě Modrý Důl.

Geomorfolog Josef Partsch popsal v knize Krkonoše v době ledové už v roce 1894 jevy spojené se zaledněním našich hor tak podrobně, že nenechal svým následovníkům mnoho místa pro objevování dalších glaciálních památek. Například vysvětlil překvapivý rozsah ledovce Vlčí jámy v nepříznivé sluneční expozici a malé nadmořské výšce. Nízkou polohu ledovce totiž vyvažovalo velké množství ukládaného sněhu, který sem přinášely severozápadní větry z masivu Liščí hory a Zadní Planiny. Rozloha planin nad údolím s ledovcem byla zásadní pro jeho velikost a dynamiku stékání. Z Vlčí jámy ledovec stékal až k dolní stanici lyžařského vleku Javor v nadmořské výšce pouhých 826 metrů. Obě jeho čelní morény Partsch označil jako nejkrásnější příklady v Krkonoších. Je hrubou chybou, že se v loňském roce do levé části zakousl bagr a velký díl morény odtěžil kvůli základům nového apartmánového domu. V malém, ale zajímavém karu dnes najdeme některé sjezdovky lyžařského areálu v Peci pod Sněžkou, hlavními místy prochází letní vycházková trasa Vlčí jáma. V porovnání s Vlčí jámou bylo zalednění sousední výše položené Liščí jámy nepatrné. Stejně tak ledovec Lviho dolu pod východním masivem Sněžky neměl dostatečnou zásobárnu sněhu, aby mohl vytvořit mohutný kar, jako třeba Obří důl zachycující snih vyfoukaný z dolu Bílého Labe, Bílé louky a dalších míst hlavního hřebene východních Krkonoš.

Nejšířší krkonošský ledovec vznikl v Labském dole a měl i úctyhodnou pětikilometrovou délku. Zanechal po sobě několik morén až k soutoku s Bílým Labem u Dívčích lávek. Labská jáma je tak široká, že na jejím dně Labe dokonce vytváří meandry. Až 270 metrů vysokou strmou stěnu karu zdobí dva vodopády, méně výrazný Labský a nejvyšší český Pančický vodopád. V Labské jámě stoupá turistický chodník s několika serpentinami přímo ze dna karu na náhorní pláň. Strhující pohled do Labské jámy je z Bucharovy cesty procházející po nejkrajnější hraně Labského dolu. Nedaleká Velká a Malá Kotelná jáma jsou nejlépe patrnými kary při pohledu na masiv Krkonoš z jihu. Ledovcové přemodelování Kotle je dobře známou scénérií. Typický dvojitý kar rozděluje podobně jako u Studničních jam úzký skalnatý hřeben. Botanik Josef Sourek po prozkoumání celých Krkonoš ve dvadvaceti poválečných letech označil Velkou Kotelnou spolu s Úpskou jámou za dvě nejbohatší botanické lokality na české straně hor. V každém karu je více než dvě stovky různých, často velmi vzácných druhů rostlin. Přes Malou Kotelní jámu vede turistická Krakonošova cesta mezi Dvoračkami a Misečkami, pěkný pohled do obou karů je od Harrachových kamenů nedaleko Zlatého návrší. Další stopy po zalednění jižní strany hor najdeme v Zeleném a Modrém dole v Peci pod Sněžkou. Přímou u zásobovacích cest před Jeleními loukami a před boudou Milíře vidíme velké, jakoby pochozené kamenné bloky. Z vyšších míst sem bludné kameny přinesly ledovce. Ty kdysi zaplňovaly i Dlouhý důl a důl Bílého Labe, které si

však uchovaly tvar písmene V. Podle Josefa Partsche zdejší velmi staré zalednění prozrazují nejen bludné kameny, ale i zbytky nakupeného materiálu v morénách. Podobné je to se Lvím dolem v Malé Úpě, kde jsou ovšem ledovcové akumulace materiálu nad soutokem Jeleního a Křížového potoka mnohem výraznější.

Za glaciálními lahůdkami se vypravíme do severních, tedy polských Krkonoš. Zdejší ledovce nebyly tak dlouhé, ale vyhloubily v hlavním hřbetu dokonalé kary. Výjimečné jsou především tři lokality, dvojitý kar Sněžných jam s mohutnými skalnatými stěnami a kary Malého a Velkého Stavu, které vyplňují ledovcová jezera. Ledovec Malého Stavu se spojoval s ledovcem Velkého Stavu někde u loveckého domku při letní cestě k boudě Samotnia. Všechny tři lokality zdobí mohutné valy ledovcových morén. V místech s uzavřenou čelní morénou vznikla ledovcová jezera. Kromě dvou známých Stavů najdeme dvě malá jezírka i na dně Velké Sněžné jámy. Všechna tři místa jsou významnými botanickými lokalitami. Josef Sourek našel třeba v karu Malého Stavu přes třicet druhů jestřábníků, v Malé Sněžné jámě patnáct krkonošských druhů vyskytujících se pouze tady, z toho čtyři světové endemity. Jezírko kdysi bývalo i v karu Černá jáma pod horou Šmielec, zcela rovné dno zdejší louky s největším bludným kamenem v Krkonoších tomu odpovídá. Další pěkně vyvinutý je malý Szrenický kar pod stejnojmennou horou na západě Krkonoš. Lépe přístupný a mnohem známější je kar Lomniczki zahloubený do severního svahu Sněžky a protější Kopy. Zdejší atraktivní turistický chodník stoupá z plochého dna jámy přímo vzhůru skalnatou stěnou kolem vodopádu Lomniczki, symbolického hřbitova obětí severní strany hor až k Slezskému domu na Obří pláni. Všechny kary na polské straně mají severovýchodní expozici, můžeme do nich nahlédnout svrchu nebo jimi projít po turistickém chodníku. Pouze oblast Velkého Stavu je uzavřenou chráněnou oblastí.

Poslední krkonošské ledovce roztály z geologického pohledu teprve nedávno, asi před deseti tisíci lety. Výrazně ovlivnily podobu našich hor a ekosystémy obohatily vzácnými druhy rostlin a živočichů. Více se o zalednění Krkonoš dozvíte v expozici Kámen a život v Krkonošském muzeu ve Vrchlabí, kde je k vidění i krátký film v několika jazykových verzích nebo v muzeu Správy KRNPAP v Obřím dole v Peci pod Sněžkou.

KRKONOŠE Z LETADLA

Do řady míst s památkami na doby ledové se dostaneme jen v létě, proto je poznání glaciálních jevů spojené především s letní turistikou. Představu o unikátním reliéfu Krkonoš si však můžeme vylepšit i doma na gauči, když otevřeme právě vydanou publikaci Krkonoše z letadla od fotografa Petra Tomana. Dilo, které nemá v České republice obdobu, ukazuje z nahledu nejzajímavější místa české strany hor. Ledovcové jámy a doly tu jsou v hlavních záběrech. Petra Tomana známe především jako autora stovek různých pohlednic Krkonoš a okolí. V úvodu knihy přibližuje těžkou práci fotografa během desítek hodin strávených v letadle nad horami ve všech ročních obdobích především v letech 2006 až 2008. Připomíná i úřední bariéry bránící zachycení polské strany hor. Komentář k 240 fotografiím napsali redaktori časopisu Krkonoše Radovan Vlček, Jiří Dvořák a Jiří Bašta. Nejlepší letecké snímky Petr Toman vydal i na pohlednicích ve třech různých formátech, spolu s knihou jsou k dostání v informačních centrech včetně Veselého výletu. **www.krnapp.cz**

Pomezní bouda, 1904

Horská obec u hranic s Polskem si zachovala autentický ráz, jaký jinde v Krkonoších nenajdete. Větší část rozlohy zabírají hluboké lesy, v oblasti Lvího dolu jsou rozlehlé smrkové porosty často přes dvě stě let staré. Nejvyšším bodem obce je vrchol Sněžky, stanice zdejší lanovky stojí na maloupské půdě. Radnice na Pomezích Boudách v tisícimetrové výšce je nejvýše položeným sídlem obce v České republice. Stejný primát má i zdejší kostel. Pro Malou Úpu jsou charakteristické horské chalupy a boudy rozptýlené na loukách. Mezi Pomezími Boudami a Spáleným Mlýnem v nejnižší části obce vede dřevěnými směrovkami vyznačená vycházková trasa Malou Úpou. Na významných místech a u historických památek najdete celkem třicet informačních panelů se čtyřjazyčným textem popisujícím historii horské obce, kulturní a přírodní památky i osudy lidí. Před vycházkou se zastavte v informačním centru na Pomezích Boudách, kde si prohlédnete malé muzeum. Zajímavým exponátem je jeden ze tří motorů německého letadla Junkers JU-52, které v roce 1945 narazilo do Sněžky. Ostatní předměty, fotografie a texty mají národopisnou povahu. Jen sto metrů od informačního centra najdete oblíbený hostinec Pomezní bouda s letní terasou.

Pomezní bouda

Hostinec je v této boudě otevřen nepřetržitě už od roku 1870, nejdéle v Malé Úpě. V chalupě, postavené před rokem 1771, hospodu provozovala už před rokem 1841 rodina Johanna Kirchsclagera původem z Niklova Vrchu. Jenže novému majiteli Friedrichu Augustu Blaschke-mu v roce 1860 dům vyhořel. Jeho syn Hermann Blaschke postavil na vrcholu Sněžky v roce 1868 Českou boudu, po dvou letech ji prodal a za peníze obnovil Blaschkebaude. Téměř v původní podobě stojí dodnes. První ryze hostinský dům v Malé Úpě s vyzděným přízemím, hrázděným patrem a obytným podkrovím využívali především hosté přicházející ze sousedního Slezska. Podle dalšího majitele se hostinec jmenoval Goderbaude, Stefan Hofer název upravil na Pomezní Goderova bouda. V dobách státního podniku Krkonošské hotely se dům jmenoval Devětsil, privatizace mu po roce 1989 vrátila nejstarší pojmenování.

Z Pomezích Bud projdete do Dolní Malé Úpy přes osadu Černá Voda, Rotterovy boudy a údolí Rennerova potoka. Můžete zvolit i pohodlnější cestu kolem Nových Domků a Rennerových bud s místním lyžařským areálem.

Rennerovy boudy

Mezi památky na osídlování východních Krkonoš patří původní místopisná jména, která někde užíváme dodnes. Třeba názvy lučních enkláv

Historické centrum U kostela, 1925

připomínají jejich zakladatele. V rámci „náboru“ královské a císařské komory přišli z alpské části monarchie do kraje pod Sněžkou v několika vlnách od roku 1566 stavitelé plavebních přehrad a hlavně dřevaři. Pro stříbrné doly v Kutné Hoře po 60 let těžili a plavili dřevo. Jednotlivým rodinám nebo partám dřevařů císařští lesmistři zadali místa k vykácení, ale nepředpokládali, že ti se na nich usadí a mýta přemění na louky. Toto místo se jmenuje podle Rennerů, kteří ještě v roce 1785 hospodařili ve třech ze sedmi a v roce 1841 v pěti z celkem patnácti zdejších chalup. Po roce 1911 na Rennerovkách už Rennerové nebyli a před 2. světovou válkou nežili nikde v Malé Úpě. Jistě nemohli tušit, že se jejich louky jednou stanou vyhledávaným lyžařským areálem a místo sklizně sena a pastvy krav přinesou novým uživatelům jinou obživu. První sjezdovka s lyžařským vlekem z Rennerových bud na Pomezní hřeben byla dokončena v srpnu 1961, nyní je zasněžovaná technickým sněhem a před lyžováním ji urovnává moderní sněžná roba. Navíc každé ráno po celý rok mohou miliony diváků vidět enklávu Rennerových bud s okolím v televizním pořadu Panorama.

Pohled k historickému centru U kostela je právě od Rennerových bud nejmalebnější. V původních dřevěných domech jsou od roku 1990 opětovně otevřené hostince s oblíbenými zahrádkami. Na velkém informačním panelu uvidíte dobové fotografie a prohlédnete si na nich i část většinu roku uzavřeného interiéru kostela.

Kostel a fara

Je zvláštní, že právě císař Josef II. se zasloužil o zřízení kostela v Malé a Velké Úpě, ve Špindlerově Mlýně i v Černém Dole. Ve stejnou dobu totiž zrušil desítky klášterů v celé monarchii. Podle legendy se při návštěvě Malé Úpy chtěl dozvědět, proč mají horalé hezká hospodářství v jinak chudém kraji. Dlouho naléhal, až dostal odpověď za příslib zřízení kostela. Tak zjistil, že si tu všichni přilepšují pašováním zboží ze sousedního Pruska. V letech 1789 až 1791 si horalé postavili svůj kostel, dostali církevní správu a školu, ale brzy také celní úřad a finanční stráž. Svému císaři zůstali vděční, což připomíná deska na vítězném oblouku uvnitř kostela. Je zasvěcen apoštolům Petru a Pavlu, jejich obraz zdobí hlavní oltář. Hornickou minulost obce dokládá sv. Barbora i hornický znak na bočním oltáři. Málo zřetelný letopočet 1788 u hlavního vchodu připomíná nejspíš založení farní lokálie a matričních knih. Už v roce 1805 dřevěný kostel odblesku vyhořel, ale horalé hned postavili nový, ten dnešní. Z té doby je i fara s valbovou střechou typickou pro úřední budovy. Přední rizalit se zádverím a pokojem pro hosty v patře je z pozdějších let. Tady na konci 19. století vytvořil farář Alois Krsek unikátní rodokmen celé vesnice. Šest let studoval záznamy svých předchůdců a pro každou rodinu sestavil strom

Chalupy a louky Dolní Malé Úpy, 1935

života. Použil 112 barev a odstínů, aby se dobře orientoval a s klidným svědomím mohl požehnat nepokrevní svatbě dvou lidí z Malé Úpy.

Od kostela vede rovně dolů přímá cesta do Spáleného Mlýna, ale vycházková trasa prochází lesem po východní straně obce s několika odpočinkovými místy a hezkými výhledy. Lavičku na klidném místě najdete na okraji květnaté louky.

Sagasserovo hospodářství

V roce 1566 byl i v těchto místech původní prales, až tehdy císařská a královská komora přivedla dřevaře z alpské části monarchie a ti se tu i s rodinami usadili. Mýta přeměnili na louky, vykopané kameny uložili do agrárních valů. Jeden uvidíte přímo před sebou. Na nejstarším známém seznamu císařských dřevorubců ze 6. srpna 1644 je uvedeno 115 jmen a mezi nimi i dva Sagasserové. Raimund Sagasser se narodil 5. května 1915 v chalupě čp. 61 na protější straně. V roce 1939 se oženil s Franzískou Braunovou z nedaleké chalupy, která za svobodna pracovala v Mohornově mlýně, v boudě Jana, v Obří boudě a tři roky v restauraci na Sněžce. Spolu si koupili druhou chalupu pod lavičkou a celý život chovali krávy na vlastní louce. Raimund vždy šest dní v týdnu pracoval jako dřevař. Ruční pilou kácel mohutné smrky, klády i metrovinu svázel na saních rohačkách do údolí. Proto v Malé Úpě mohl zůstat i po roce 1945, kdy sousedé museli odejít do Německa. Louky bez hospodářů postupně zpuštěly, jen upravené Sagasserovo hospodářství na dálku svítilo svěží trávou, upraveným stavením i okolím. Až 9. září 1989 unavený hospodář prodal poslední dvě krávy a v Malé Úpě po 423 letech zaniklo poslední tradiční horské hospodářství.

Další vyhlídka s lavičkou je nad pensionem U Wondráčků, odtud cesta pokračuje lesem kolem výjimečné chalupy čp. 110 s maloupským seníkovým vikýřem. Napravo se podívejte k hostinci se zajímavým interiérem a malou atrakcí pro děti.

Krkonoš a Čertův mlýn

Krátce po roce 1900 prodalo několik maloupských hospodářů okrajové pozemky lékařům z Breslau - Vratislavi a místní tesaři jim postavili kopie horských chalup. Tak přišli do východních Krkonoš první chalupáři. Tehdejší víkendové domy v Dolní Malé Úpě, dnes známé jako Skalní hrad, Modrý pavilon, původní Honzíček a Krakonoš, jsou okrášlené ozdobnými lištami, latěmi, okenicemi a rustikálními prvky včetně hřebenové zvonice. Nejzdobnější chalupu Krakonoš si asi v roce 1910 pořídil doktor Karl Ludloff. Do interiéru od horalů koupil svaté obrázky na skle, prastaré talíře, korbele, kolovrátky a především

Původní Mohornův mlýn, 1896

malovaný nábytek, podle kterého mu řemeslníci omalovali tehdy nové židle, truhly, skříně, poličky na talíře, dveře i stropní trámy. Část unikátního vybavení z počátku 19. i toho okopírovaného z počátku 20. století je uvnitř Krakonoše k vidění dodnes. Na rozdíl od ostatních víkendových chalup vybavení po roce 1945 zachránil správce boudy a místní kronikář Antonín Provazník. Ten také doplnil interiér Krakonoše svými díly a vytvořil pohyblivý Čertův mlýn poháněný potůčkem. Současné pohádkové postavy i pojetí mlýna jsou již třetí verzi.

Ještě před Spáleným Mlýnem minete odbočku na historickou lesní Emminu cestu, která vede většinou po vrstevnici nad údolím Malé Úpy až nad Temný Důl ke konci křížové cesty na Staré hoře.

Mohornův spálený mlýn

Jen pár kroků od zastávky autobusu stál neznámější dům Dolní Malé Úpy. První doložený mlynář Augustin Kneifel ve svém stavení hostil v září 1779 císaře Josefa II., který se tu ubytoval i s generálem Laudonem při inspekční cestě po prusko rakouské válce o rok dříve. Tady prý dal císařský souhlas ke stavbě kostela a školy v Malé Úpě. Augustinův syn Hieronymus Kneifel prodal mlýn Antonu Pischelovi z Horního Maršova a ten v roce 1848 stavení s vodním dílem prodal Augustinu Mohornovi z Pece. Mlynář a hostinský Johann Mohorn vlastním nákladem dokončil v roce 1861 sjezdovou cestu z Křižovatky. Tím k hostinci přilákal kočáry s hosty především z Janských Lázní. Původně v letech 1858, 1882 a 1897 opakovaně poškodily nejen mlýn s hostincem, pilu, brusírnou dřeva a šindelárnu, ale i příjezdovou cestu. V roce 1879 Mohornův mlýn koupil hostinský ze Špindlerova Mlýna Johann Holmann, po povodni v červenci 1897 poškozené stavení získal Wenzel Adolf a přestavěl na oblíbený hotel s restaurací. U novostavby s hrázděným patrem nechal původní část mlýna s místností připomínající pobyt císaře Josefa II. Mohornův mlýn vyhořel 4. června 1940, kamennou šindelárnu zbořili v roce 1960.

Vycházková trasa ze Spáleného Mlýna pokračuje po Pěnkavčí cestě nad Lvím dolem na Portášky, kolem Sagasserových bud do Šramlu a přes samotu Šimonova stráž do centra Pece pod Sněžkou.

Informační centrum Malá Úpa, Pomezní Boudy, PSČ 542 27, tel.: 499 891 112, e-mail: info@malaupa.cz, je otevřené denně v létě od 9.30 do 17.00, v zimě od 8.00 do 17.00 hodin. Dobře se tu domluvíte i německy.

www.info.malaupa.cz

Pension Nikola

V samém centru Pece pod Sněžkou, u hlavní ulice vedoucí k lyžařskému areálu, najdete rodinný pension Nikola. Základem kvalitní služby je ubytování ve větším apartmá a ve 12 pokojích vybavených WC, sprchou, televizorem, ledničkou a malým trezorem. V objektu je zavedené bezdrátové Wi-Fi připojení k internetu. Hosté mohou posedět v prostorné stylové jídelně rozšířené o malý bar. Zdejší kuchyně je výhradně česká a denně dostanete mimo jiné i pečené české moučníky. V pensionu Nikola si můžete objednat ubytování se snídaní, v zimě i s polopenzí. V zimě si před domem nazujete lyže, sjedete k příblížovacímu vleku a za deset minut dojedete k nejlepšímu vleku a sjezdovkám v Peci. Zpět sjedete na lyžích až k pensionu. V okolí pensionu jsou půjčovny lyží. Po túře i lyžování potěší prohřátí v sauně a soláriu nebo si zahrát stolní tenis. Před domem je vlastní parkoviště s dostatečnou kapacitou po celý rok.

Pension Nikola v Peci pod Sněžkou, PSČ 542 21, majitel Alena Novotná, tel. 499 736 151, fax 499 736 251, e-mail: nikola-pec@volny.cz, www.nikolapec.cz, domluvíte se i německy.

Pension Veronika

Nový pension Veronika najdete uprostřed Pece pod Sněžkou v dolní části Velké Pláně na křižovatce cest k Malé Pláni a lyžařským vlekům, hotelu Horizont a k hlavní ulici. Moderní dům nabízí ubytování s příslušenstvím (17 lůžek) ve dvou, tři a čtyřlůžkových pokojích. Všechny pokoje mají satelitní televizi. V pensionu je zavedené bezdrátové Wi-Fi připojení na internet se signálem ve všech pokojích. Z prosklené půlkruhové restaurace s venkovní terasou je nádherný výhled na město, kopce a lyžařské terény. Mezi speciality restaurace patří česká jídla jako domácí ovocné knedlíky. Odpolední a večerní hosté sem chodí na lehká jídla, zmrzlinové poháry, točené pivo Plzeň. Ubytování mají zajištěnou snídani a slevu v restauraci. Z pensionu Veronika jsou snadno dostupné všechny sportovní i společenské aktivity ve městě. Přímou u domu je 400 metrový lyžařský vlek se cvičnou loukou. Celoročně je v provozu ve 200 metrů vzdáleném hotelu Horizont sportovní centrum s krytým bazénem, whirlpoolem, saunou, soláriem, squashem, ricochetem, fitnesssem, kuželnicem a dalšími aktivitami. Snadno dostupné jsou i dva letní antukové tenisové kurty, lyžařské školy a půjčovny lyžařského vybavení. Celoroční parkování je na vlastním parkovišti u objektu.

Pension Veronika, Pec pod Sněžkou čp. 309, PSČ 542 21, provozuje Věra Holíková, tel.: 608 281 321, fax: 499 736 134, e-mail: veronika.pec@centrum.cz, www.penzion-veronika.cz. Domluvíte se i německy a anglicky.

Vila Eden

Vzorně opravený tradiční horský dům stojí jen pár kroků od středu horského města Pec pod Sněžkou a můžete si tu pronajmout dobře zařízené, různě velké apartmány. Mají jednu, dvě nebo tři místnosti, koupelnu, satelitní TV a kuchyňský kout s vařičem, mikrovlnou troubou, varnou konvicí, nádobím a ledničkou. Kdo si nechce vařit, objedná si snídani do apartmánu a na večeri si dojde do některé z blízkých restaurací. Ručníky, utěrky a po-vlečení jsou součástí vybavení. V létě auta parkují u domu, v zimě většinou na vlastním nebo na veřejném parkovišti U kapličky. Parkování je v ceně ubytování. Novou službou je doprava do lyžařského areálu. Využít můžete také skibus, zastávající nedaleko domu, zpět se vrátíte na lyžích. Přímou od Edenu stoupá nejkratší, zeleně značená cesta na Sněžku. V létě využijete venkovní posezení se zahradním grilem.

Vila Eden, Pec pod Sněžkou, PSČ 542 21, majitelé Jana a Jiří Hanzalovi, tel. 602 167 447, tel.724 277 270, e-mail: vilaeden@seznam.cz, www.vilaeden.cz, domluvíte se i anglicky, písemně německy.

VESELY VÝLET®

ochranná známka

Sezónní noviny Veselý výlet, Temný Důl čp. 46, 542 26 Horní Maršov, tel. 499 874 298, fax 499 874 221, e-mail: info@veselyvylet.cz, www.veselyvylet.cz, vydavatel/redaktor: Miloslav a Pavel Klimešovi, jazyková úprava: Věra Pokorná, Jarmila Klimešová, grafická úprava: Květa Krhánková, ilustrace: Květa Krhánková, Zdeněk Petíra, Stanislav Špelda, fotografie: Hans Bönsch, Pavel Klimeš, Ctibor Košťál, Rudolf Slavík, Petr Toman a archiv vydavatelů, sazba: Tisk OFSET a.s. Úpice, tel. 499 881 171, tisk: Garamon s. r. o. Hradec Králové, tel. 495 217 101, překlad do němčiny: Hans-J. Warsaw, překlad do polštiny: Andrzej Magala, užavěrka: 11. 6. 2008, náklad: 60.000 kusů, z toho 28.000 kusů v české, 24.000 v německé a 8.000 v polské verzi. Máte-li zájem o zaslání vydání Veselého výletu (příště 31/zima 2009) poštou, pošlete spolu s adresou 40 Kč, jste-li z České republiky, nebo 190 Kč, jste-li v cizině, nebo si noviny objednejte osobně v informačním centru Veselý výlet v Temném Dole nebo v Peci pod Sněžkou.

Veškerá autorská práva vyhrazena!

Lesní bouda

Jedna z nejznámějších krkonošských samot stojí na hranici Černého Dolu (5 km) a Pece pod Sněžkou (3 km) v nadmořské výšce 1104 metrů. Nabízí ubytování různé kategorie od turistického typu po apartmány s kompletním vybavením. Horský hostinec s celodenním a téměř celoročním provozem navštěvují běžkaři, cyklisté a turisté, sjezdáři sem snadno sjedou od horní stanice lanovky Hnědý Vrch. Stejný výlet s využitím lanovky je oblíbený i v létě. Přes Dolní Dvůr k Lesní boudě dojde i autobus se seniory nebo s dětmi na školu v přírodě. U boudy je letní bazén a venkovní vířivka s krásným výhledem. V zimě se volejbalové hřiště změní na nejvýše položené kluziště v České republice. Zvláštností Lesní boudy je malé horské hospodářství na okolních loukách. V létě je na farmě okolo patnácti kusů zvířat, krávy tu zůstanou jen do října, kozy a ovce přezimují v hospodářském dvoře. Původně sportovní učitelka a dnes šikovná boudařka Markéta Kreiplová vás zve na příjemné letní posezení na zápraží boudy s výhledem do kraje či na pasoucí se zvířata. V restauraci můžete vybírat ze zajímavé nabídky typických místních jídel nebo vychutnat krkonošské sýry a výrobky z koziho i kravského mléka.

Lesní Bouda, ač v Peci pod Sněžkou, má poštovní adresu: Černý Důl čp. 187, PSČ 543 44, majitelka Markéta Kreiplová, tel., fax: 499 896 343, mobilní 602 148 099, e-mail: info@lesnibouda.cz, www.lesnibouda.cz, příznivé ceny, domluvíte se i německy.

Kittl Šláftruňk – pěkný dárek z Krkonoš

Doktor Jan Josef Antonín Eleazar Kittl (1704 - 1783) byl slavný lékař z pomezí Jizerských hor a Krkonoš, prokazatelně léčil pacienty i ve východních Krkonoších. Pro své neobyčejné léčitelské schopnosti, ochotu pomáhat chudým a především velké bohatství byl již za svého života podezírán ze spolčení s ďáblem. Jeho léčení bylo tak proslavené, že si o něm do deníku zapsal poznámku sám císař Josef II., který Kittla v jeho domě v obci Krásná navštívil. Kromě vzácné receptury nám po doktoru Kittlovi zůstaly dodnes některé památky. V Krásné navštívte jeho dům, pro svou velikost zvaný Burk (tedy hrad), nebo kostel sv. Josefa postavený na Kittlových náklady, prý kvůli jeho vykoupení ze smlouvy s ďáblem. Domů můžete jako dárek přivést medicínální víno Kittl Šláftruňk. Je vyrobené dle tajného předpisu z réвовého vína a sedmi léčivých bylinek. Šláftruňk vám pomůže k uklidnění a uvolnění, pije se v malých dávkách na dobrou noc. Je k dostání jako zlatý nebo rudý, oba druhy se od sebe liší především chutí. Zlatý Kittl Šláftruňk je sladší a voňavější, zatímco Rudý Šláftruňk je sušší.

Seznam obchodů s Kittl Šláftruňkem a další informace naleznete na www.kittl.cz. Distribuci v regionu Krkonoš zajišťuje velkoobchod vínem Victoria Wine, obchod@victoriawine.cz nebo 608 473 532, k dostání je i v infocentrech Veselý výlet.

SERVIS PRO BOUDAŘE

PRÁDELNA MLADÉ BUKY

Prádelna v Mladých Bukách je největší prádelnou na Trutnovsku a pere i pro nejvýše položené boudy v celých Krkonoších. V prádelně vyperou veškeré prádlo v plné sezóně do 14 dnů za normální cenu, do 7 dnů s mírnou přírůžkou. Přímou v prádelně se dohodnete na konkrétním termínu vyprání, ceně, míře naškrobení, navonění a popřípadě vybělení ložního prádla. Prádelna vám zajistí i dopravu prádla.

Prádelna, Mladé Buky, PSČ 542 23, majitel Petr Lukáček, tel. 499 871 120, otevřeno je od pondělí do pátku v době od 6 do 14, v plné sezóně až do 16 hodin.

RÁMOVÁNÍ

Stanislav Špelda
Kvíčala 115, 542 32 ÚPICE

Telefon: 499 781 441, Mobil: 737 117 200
E-mail: stanislav.spelda@tiscali.cz

Rámování - velký výběr dřevěných a kovových lišt,
paspartování - grafik, kreseb,
reprodukcí apod., výroba stojánek
a leporel pro fotografie.

Spolupráce s výtvarníky, fotografy, galeriemi,
výzdoby interiérů.

PASPARTOVÁNÍ

DOPISY SALE Eva Rennerová

Za druhé světové války dřely v Hořejším Vrchlabí, Temném Dole, Hostinném, Trutnově, Libči, Bernarticích, Lubawce a také v Žacléři nuceně nasazené židovské dívky. V archivech se nedochovalo mnoho dokumentů, ze žacléřského tábora se zachoval jmený seznam vězněných žen sepsaný v roce 1944 dozorkyní Emmou Machovou. Stručně uvádí jméno, datum a místo narození, vězeňské číslo, národnost. Při pohledu na výčet jmen mě napadají otázky. Kdo byly tyto ženy? Jak asi vypadaly? Co v táborech nucených prací prožívaly? Jaké byly jejich další osudy? Co se stalo s jejich rodinami? Za každým jménem a číslem je osud člověka, který nám zůstane navždy skrytý. Městskému muzeu Žacléř se naskytla ojedinělá příležitost poodkrýt životní příběh jedné dívky ze seznamu, příběh dívky s vězeňským číslem 22781, příběh Saly Garncarz.

Salino tajemství

Při hledání odkazů Žacléř - Schatzlar na internetu jsem objevila stránky New York Public Library. Informovaly o úspěšné výstavě Letters to Sala, tedy Dopisy Sale. Popisovala pohnutý životní příběh mladé židovské dívky, která za druhé světové války prošla sedmi tábory nucených prací. V letech 1942 až 1945 ji nacisté věznili v Žacléři. Sale Garncarz se podařilo i pod hrozbou tvrdého trestu v případě odhalení ukryt více než 350 dopisů a fotografií od blízkých a přátel. O zachráněných dopisech a svých prožitcích s nikým nehovořila ani po skončení války. Teprve před operací srdce v roce 1991 své tajemství svěřila dceři Ann Kirschnerové. Ohromená Ann se rozhodla pátrat po podrobnostech matčina věznění. Výsledky bádání shrnula v knize Sala's Gift (Salin dar) vydané v New Yorku v roce 2006 a v putovní výstavě prezentované již v New Yorku, Washingtonu DC, Tucsonu a na dalších místech v USA. V Evropě byla k vidění zatím

jen v židovské synagoze v Krakově. Když jsme oslovili autorku Ann Kirschnerovou s prosbou o zapůjčení výstavy do České republiky, nedělali jsme si velkou naději. Ann a její maminka Sala Garncarz odpověděly obratem, byly myšlenkou uspořádat výstavu v místě Salina věznění v Žacléři nadšené. Brzy nato přišla poštou data s výstavou na CD nosiči. Muzeum připravilo překlady do českého jazyka, vytisklo jednotlivé panely a doplnilo další údaje o žacléřském táboře. Od 2. května je Žacléř druhým místem na evropském kontinentu, kde je výstava představena návštěvníkům.

Salin příběh

Sala Garncarz prožívala šťastné dětství v početné židovské komunitě v prosperujícím hornoslezském Sosnowci. Byla nejmladší z 11 dětí Chany a Josefa Garncarze. Se setrou Raizel jako první z rodiny navštěvovaly polskou základní školu a školu pro židovské dívky Bais Yaakov. Ve škole hovořily polsky, doma jidiš. V roce 1940 se život židovských rodin výrazně změnil, v říjnu dostala sestra Raizel příkaz nastoupit na šest týdnů do židovského tábora nucených prací. Sala chtěla uchránit hluboce nábožensky založenou intelektuálku Raizel od režimu v táboře a nabídla se místo ní. Rodiče s návrhem nakonec souhlasili, nikdo nepředpokládal, že se šestitýdenní pobyt protáhne na pět dlouhých let.

Cílová stanice Geppersdorf

„Kdybyste mohli nahlédnout do hloubi mého srdce, viděli byste jak zoufalá jsem byla. Přesto jsem se snažila o úsměv, jak jen to bylo možné, mé oči se však topily v slzách. Člověk musí jít odvážně dál, i když je srdce zlomené.“ Geppersdorf, pondělí 28. října 1940, zápis v Salině deníku.

Dne 28. října roku 1940 byla Sala se stovkami dalších mladých židovských žen a mužů převezena do tábora Geppersdorf organizace Schmelt. Před transportem se seznámila se sebevědomou Alou Gertnerovou, která Saliným rodičům slíbila, že se o jejich šestnáctiletou dceru postará. Ala svůj slib splnila a byla Sale velkou oporou. Zajistila pro ně soukromou místnost a více potravin. Muži z geppersdorfského tábora pracovali na výstavbě dálnice, ženy většinou v prádelně. Sala opravovala uniformy německých vojáků. První dopisy od rodiny a přátel obdržela několik týdnů po příjezdu do tábora. Pošta procházela cenzurou. Vězni využívali buď rychlejší říšskou poštu nebo pomalejší, ale spolehlivou poštovní službu židovské komunity. Sala ukryvala každý dopis či fotografii v oblečení, pod postelí, v podlaze, na toaletách nebo je předala do úschovy přátelům. Po ročním pobytu v Geppersdorfu směly Ala a Sala na jeden víkend navštívit rodinu v Sosnowci. Ale se podařilo získat práci na židovském úřadě v Bendsburgu, zpět do tábora Sala odjížděla sama. Při loučení netušila, že se naposledy vidí s Alou, rodiči, sestrou Layou, Dinou a dalšími příbuznými. Než se v listopadu 1942 dostala do Žacléře, prošla pěti židovskými tábory nucených prací, přičemž některé byly od Sosnowce vzdálené jen několik kilometrů. V létě 1942 pracovala v Gross Sarne (Sarny Wielkie), Laurahütte (Siemianowice Śląskie), Brande (Prady), na podzim 1942 v Gross Paniow (Paniowy) a Blechhammer (Blachownia Śląska). I tam zůstala pradenou a švadlenou. Příkazy k přesunům přicházely zcela náhle a stoupalo nebezpečí, že si nestihne vyzvednout svůj poklad, tedy dopisy a fotografie. Pokaždé dokázala věci z úkrytu vyzvednout včas.

Harry

„Má malá nevěsto, kdy tě budu moci navždy svírat v mém náručí? Bude to nejšťastnější okamžik v mém životě.“ Gross Paniow, 1942, Harry v dopise Sale.

V táboře Gross Paniow vypukla ze špatných hygienických podmínek a kontaminovaných potravin epidemie tyfu. Při vyhlášení šestitýdenní karantény se dočasně zastavila práce. Ve volnější atmosféře se Sala sblížila s pohledným vězněm, českým židovským obchodníkem Harry Haubenstockem. V bezútěšných podmínkách věznění prožila svou první lásku. Harry psal Sale zamilované zprávy na nejrůznější útržky papírků a nazýval ji „má malá nevěsto“. Jejich společné šťastné chvíle neměly dlouhého trvání. Po deportaci do tábora Blechhammer se Harry usilovně snažil, aby nebyli rozděleni ani při dalším transportu. Marně. Harryho poslali do tábora Dyhernfurth a Salu do Žacléře. Těsně před odloučením si slíbili setkání v Praze, až vše skončí. Ještě v roce 1943 zůstali v písemném kontaktu.

Žacléř

První židovské dívky spolu se Salou přišly do židovského tábora nucených prací v Žacléři na podzim 1942. Pracovaly v textilní továrně firmy G. A. Buhl & Sohn, majitel textilky již v červnu zahájil výstavbu dřevěných ubikací pro cizí pracovníce. Po příjezdu SS Obersturmführera Fritze Ritterbusche, pověřeného v březnu 1944 vedením táborů v okolí Trutnova, se i z žacléřského tábora stala jedna z poboček koncentračního tábora Gross-Rosen. Z dochovaného seznamu se dozvídáme o 111 dívkách a ženách z Maďarska a Polska ve věku 16 až 34 let, 7. prosince 1944 přišlo dalších 15 maďarských dívek. Sala Garncarz vzpomíná na režim v táboře: „Každé ráno byl budiček o půl páté, k snídani jsme obdržely šálek hnědavé tekutiny jen vzdáleně připomínající kávu a útlý krajíc chleba. V pět jsme nastupovaly na dvanáctihodinovou šichtu a ve staze obsluhovaly velké prádelní stroje. Můj stroj byl velmi poruchový, což mi kladli za vinu. V poledne jsme si směly dopřát krátkou přestávku na oběd nejčastěji složený z polévky s bramborovými slupkami, někdy s kouskem chleba. V neděli jsme obvykle dostaly i máslo a polévku „obohacenou“ o tenký plátek koňského masa. Když některá z dívek nalezla v polévce větší kousek brambory, nakrájela jej a podělila se s ostatními.“

Ke konci války se snižovalo množství dodávaných surovin a práce stagnovala. Dívky docházely v mrazivých zimních měsících pěšky do továren v Bernarticích. Když ustaly práce i v těchto podnicích, byly nasazeny na hloubení zákopů. Na jejich práci dohlíželi ozbrojení příslušníci SS se psy. Na sklonku dne mohly vězeňkyně alespoň trochu odpočívat. Snažily se věnovat osobní hygieně, jak to jen bylo možné. Každý večer se myly ledovou vodou. Salin kartáč na vlasy, jediný který měly k dispozici, putoval večer co večer z ruky do ruky a byl předmětem nesmírné hodnoty. Před spánkem si vyprávěly historky o rodině a přátelích z doby předválečné, o zážitcích z uplynulého dne a hlavně snily o budoucím životě. Tábor dozorovaly Elisabeth Bischoffová, Emma Machová a Luise Ulrichová. Oproti jiným místům vězeňkyně hodnotily jejich počínání vcelku kladně, zejména Emmu Machovou. Maďarské dívky jí dokonce 5. května 1945 věnovaly divadelní hru „Sen umělkyně“ (Der Traum der Künstlerin), kterou sepsaly během věznění v Žacléři. Kopii rukopisu hry můžete vidět na výstavě. Hlavní postavou „veselé tragédie“ je operní pěvkyně, která očekává návštěvu svých bývalých spolužaček. Zbývá jí ještě chvilka volného času a usíná. Ve snu se ocitá v institutu společně

se třemi přítelkyněmi, ale institut je poněkud zvláštní. Dívky pěvkyni postupně seznamují s režimem v domově. Vykonnávají tvrdou práci v prašném prostředí, jsou přísně trestány, na jídelničku se objevuje jen tuřín, tvrdou rukou zde vládne učitelka matematiky. Pěvkyně po probuzení zjišťuje, že sen přesahuje do skutečnosti.

Svoboda

Žacléřský tábor byl osvobozen 8. května 1945. Nadšeným dívkám se splnil několikaletý sen. Sala vzpomíná, jak při příjezdu tanků Rudé armády hlasitě křičela, až druhý den nemohla vůbec mluvit. V táboře pobývaly ještě několik následujících dní, od obyvatel dostaly oblečení a jídlo. Přemýšlely, kam povedou jejich první kroky na svobodu. Sala si vyzvedla dopisy ukryté v podlaze pod postelí a vydala se hledat své blízké. Doma v Sosnowci nebyl nikdo z příbuzných. Odjela tedy do Prahy s přáním nalézt Harryho. Zjistila, že přežil pochod smrti, ale odmítl se s ní setkat. Naděje na společnou budoucnost s Harrym se zoufalé Sale během okamžiku rozplynuly. Spoluvězeňkyně ze žacléřského tábora Susi Ginterová ji přesvědčila k dalšímu hledání vlastní rodiny. Početná skupina přeživších měla být údajně v Bergen-Belsenu. Se Susi se vydaly do Německa a při zastávce v bavorském městečku Ansbach potkaly další bývalé židovské vězně. Sala se dozvěděla krutou pravdu. Z mnohačlenné rodiny Garncarz se zachránila jen ona a její dvě sestry Raizel a Blima. Obě se už léčily ve Švédsku a po dlouhém úsilí s nimi navázala kontakt. *„Nevěřím svým očím, tvůj dopis dorazil právě v době, kdy jsem se cítila opuštěná a rezignovaná. Nepochybovala jsem, že jsi nežijí, ale nechápala jsem, proč se ty, která jsi nejlépe věděla jak přežít, neozýváš.“ Karlstad, 6. prosince 1945, Raizel v dopise Sale.*

Nový život

Při novoročních oslavách v opravené barokní ansbašské synagoze si Saly poprvé povšiml americký voják Sidney Kirschner. O několik dní později se osmělil a oslovil ji. Sidneyho židovská rodina také pocházela z Polska, v roce 1915 přesídlila z Varšavy do New Yorku. Po několikaměsíční známosti Sidney požádal Salu o ruku. Odjel do New Yorku co nejrychleji vyřídit imigrační dokumenty. Na konci května 1946 Sala příplula do Spojených států a již za týden se konal židovský svatební obřad. Začátky byly pro Salu velmi obtížné, ztratila matku i otce a obě sestry byly těžce nemocné. S Raizel se shledala až v roce 1947, s Blimou v roce 1949, obě se také usadily v New Yorku. Sala Garncarz s manželem Sidneym vychovali tři děti, Josepha, Ann a Davida. V roce 1994 podnikli společnou cestu do Evropy, Sala se vrátila do míst spjatých se svou minulostí. Navštívila Osvětim, kde zahynuly rodiče i kamarádka Ala Gertnerová, města, ve kterých byla vězněna, Prahu i Ansbach. Při návštěvě Sosnowce a bytu, ve kterém žila s rodiči a sourozenci, poznamenala: *„Je to nejhorší zkušenost v mém životě. Jsem ráda, že jsem tady. Nyní je to pro mě uzavřená kapitola. Už se nechci nikdy vrátit. Vidím tu svou rodinu ... Zde jsem vyrůstala a milovala jsem každý kout této místnosti. Nevidím věci. Vidím jen osoby. Vidím je v každém zákoutí.“*

Městské muzeum a informační centrum Žacléř, Rýchorské nám. 10, 542 01 Žacléř, tel. 499 739 225, e-mail: muzeum@zacler.cz. Je otevřeno denně kromě pondělí od 10 do 16 hodin. Přijměte pozvání na výstavu Dopisy Sale, která potrvá do 31. srpna 2008.

www.zacler.cz

Kapli svatého Vavřince na Sněžce zedníci a tesaři budovali šestnáct let v období 1665 až 1681, přestože jich tu pracovalo šedesát. V práci je prý zdržovali zlí duchové. Nám se přihodilo, že jsme se spolupracovníky pracovali posledních pět let na nejvyšším místě České republiky, zlé duchy jsme sice neviděli, ale zdejšího drsného povětří si užili dost. Českou boudu hygienici uzavřeli v roce 1990 a potom už jen chátrala. Propadl se strop verandy, dřevěnou konstrukci napadly houby, z pláště odletovaly plechy a červený eternit. Po mnoha letech se Správa KR-NAP dohodla s vlastníkem zničeného domu městem Pec pod Sněžkou na jeho snesení. Nás v květnu 2003 požádali o zpracování projektu demolice, během září a října jsme ji provedli. Stovky tun materiálu do údolí svezla lanovka, především ocel, beton a cihly odvezl vrtulník. Součástí dohody mezi městem a ochranáři bylo povolení náhradní stavby na české straně vrcholu Sněžky. Štěstí se usmálo na členku městského zastupitelstva a majitelku malé České poštovny na Sněžce Jaroslavu Skrbkovou. Budoucí investorka předložila návrh poštovny v podobě srubu s přilepenou kadibudkou a účastníkům jednání zatrnulo. Správa KR-NAP i město Pec nakonec souhlasili, aby na místě České boudy vznikla nová poštovna se zastavěnou plochou 74 m² a v místě bývalého sklepa skoro stejně velký podzemní dům pro zázemí obsluhy.

V létě 2004 jsme z vrcholu Sněžky snesli nefunkční trafostanici a tehdy náš tým dostal cenu časopisu Architekt za některé tvůrčí práce v Krkonoších. Snad proto nás v Peci požádali o pomoc při výběru projektanta pro poštovnu. Cítili jsme velkou odpovědnost za vznik svébytné současné architektury ohleduplné k místu a přírodě. Chtěli jsme oslovit asi pět dobrých českých architektů, ale vzpomněli jsme si na Martina Rajniše. Znali jsme se několik let nikoliv pracovně, ale jako cestovatelé. Také proto, že navrhl našemu příteli, skvělému fotografovi architektury Pavlu Štechovi, jednoduchý dřevěný dům bez těžké oceli, betonu a cihel. Martin Rajniš měl z úkolu radost a po dohodě s paní investorkou navrhli s kolegou Patrikem Hoffmanem dřevěný dům pro vrchol Sněžky. Správa KR-NAP dlouho váhala, zda kvádř o půdorysu 17 x 4,5 metry s plochou střechou povolit. Architekti přednesli hodně argumentů, aby ochranáře přesvědčili. Ty hlavní vyplývají z pojetí dřevěného domu, který se Sněžky dotýká jen zahrabanými kovovými nožičkami. Žádné betonování, žádné mokré zdění. Dům složený z malých, snadno přepravovaných dílů se dá lehce rozložit a případně postavit na jiném místě. Po vzoru domů v polární krajině stojí více než metr nad zemí a dlouhou osou ve směru převládajících západních větrů. Podfukování stavby omezuje vytváření závějí. Rajniš s Hoffmanem předtím postavili jiné domy pomocí skládaného dřevěného systému, jenže extrémní podmínky na Sněžce je donutily vytvořit unikátní plášť. Aby ochránili prosklené stěny, přesadili před ně otevírací žaluziový systém, který zachytí hlavní přívaly sněhu, deště a vlhkosti. Za ním jsou hermeticky uzavřené prosklené rámy a uvnitř nosný fošnový systém. Při hezkém počasí se plášť celé poštovny během jedné minuty otevře, takže dům je průhledný. Při špatném počasí zůstanou žaluzie uzavřené a dovnitř proniká světlo úzkým pásem z kalených skel zasazených do dřevěné fasády. Vyhlídková terasa nad plochou střechou dům sice prodrazila, ale poštovna dostala další skvělou dimenzi. Kruhový výhled z nejvyššího dostupného bodu České republiky ve výšce 1610 metrů nad mořem přiláká hosty. Rozhledna pomůže poštovnu financovat a terasa obohatila architektonický výraz celé stavby. Výstup nahoru umožňuje schodišťová věž složená ze stovek modřínových dřevků, které jsou propojené ocelovými trny a stažené do tuhého válce sítí ocelových lan. Stejným způsobem drží pohromadě celá poštovna.

Na podzim 2005 jsme připravili plochy pro novou stavbu. Urovnali jsme tisíce kamenů z bývalých základů a sklepů. Museli jsme se také rozhodnout, zda realizaci experimentálního domu s omezeným roz-

počtem a spoustou neznámých detailů i postupů vůbec přijmout. Místo stavby nás zlávalo. Kvalitní borové dřevo do interiéru a prosmolené modřínové na venkovní konstrukce jsme získali v nejstarším porostu polesí Choustníkovo Hradiště. Podle dobře připravené dokumentace s rozkreslením každé součástky společnost EXCON Steel a další dodavatelé vyrobily přes 6000 kusů ocelových částí, naše firma zhotovila nejméně 11 937 dřevěných dílů, asi 1500 prvků hydraulického systému dodaly tři specializované firmy. K tomu jsme použili ještě tisíce kusů spojovacího materiálu různých druhů a rozměrů. Okna o rozměru 108 x 52 centimetrů s dvouskly plněnými izolačním plynem se po přivezení z Liberce na Sněžku v řídkém vzduchu nafoukla více než o centimetr na každou stranu. V provizorních podmínkách se musel odpustit plyn a tím snížit tlak. V červenci 2006 úřady vydaly stavební povolení a do zimy se stihl postavit jen spodní dům izolovaný několika vrstvami tepelné a nepropustné izolace. Celý je obrovnaný kameny zbylými z demolice České boudy, na obytný prostor upozorňují jen tři žaluziová okna. V montážní hale v údolí se odzkoušel jeden z pěti modulů horní stavby, včetně rozhybání hydraulického otvírání fasády. Samotnou poštovnu jsme smontovali na Sněžce ve dnech 22. května až 10. srpna 2007, kdy byla představena veřejnosti při pouti svatého Vavřince. Potom se práce na dva měsíce zastavily. Rozsah díla a jeho financování se podařilo dohodnout až koncem října, přesto jsme v drsných podmínkách brzké zimy poštovnu téměř dokončili. Jen šest plných pracovních dní nám zbylo na finální práce v letošním květnu. Vybavení interiéru si v průběhu zimy a jara provedla majitelka poštovny ve vlastní režii. První zkouškou poštovna prošla při orkánu Ema 1. března 2008, kdy vítr na Sněžce dosáhl rychlosti 216 kilometrů za hodinu. V červnu už snad nic nezabrání otevření nové stavby na Sněžce.

Montování experimentálního domu bylo trochu dobrodružstvím. I přes detailní rozkreslení proběhlo mnoho konzultací s projektanty a řada změn. Nejsložitější byla výroba, instalace a zprovoznění hydraulického systému otvírání fasády. Někdy jsem si při práci na Sněžce připadal jako na horolezecké expedici. Každý z naší party musel stále myslet na připravené suché rukavice, druhou čepici, jednu bundu proti větru a druhou do deště, nezapomenout hodně pití v parném dnu a dost horkého čaje do zimy. Těžké chvíle jsme zažili při instalaci zkušebního dílu do staré poštovny v březnu 2006. Za pěkného počasí bylo snadné do domečku vyříznout díru, ale než se osadila smontovaná konstrukce, zasklený rám a fasáda s žaluziemi, zuřila sněhová vánice. Do večera byla stěna upevněná, pak jsme se brodili tmou po pás ve sněhu na Růžovou horu k lanovce. Stavba spodního domu na podzim 2006 přišla do deštivého období, dlouho se nedařilo dokončit alespoň kus střechy. Montovali jsme i ve stokilometrovém větru, kdy odlétávaly čtyřmetrové fošny a my museli zabezpečit rozdělaný díl. Déšť přicházel z minuty na minutu, sněhová vánice několikrát během chvíle překryla materiál i nářadí. Přestože nám obsluha lanovky vycházela vstříc, mnohokrát jsme kvůli silnému větru vyjeli jen na Růžovou horu a pracovní den začali svižným výstupem na vrchol. Běda, když si někdo po sérii krásných dnů nechal doma kulicha a teplou bundu. Přišel zvrát počasí a dotyčnému nepomohla ani „dutá lákna“, jak se tu s oblibou říkalo. Paní investorka se na stavbu poštovny na vrchol Sněžky přijela v loňském roce podívat dvakrát. Bylo těžké lidem v údolí vysvětlovat potíže při montáži, když i uprostřed léta vítr odnášel nářadí a materiál. Stavba poštovny na Sněžce nebyla obyčejnou prací, jakou děláme o několik stovek výškových metrů níže. Myslím, že jsme si ji užili i bez zlých démonů, jako naši předchůdci před třicetiletými lety. Ale novou Českou poštovnu radíme mezi sedm divů Krkonoš z jiných důvodů. Na Sněžce se podařilo prosadit dobrou současnou architekturu a stavba vznikla i se slabým investorem.

Pět smontovaných modulů poštovny kontrolují v červnu 2007 architekti Jan Mach, Martin Rajniš a hlavní tesař Adam Strakoš (vpravo). Ti jediní znají všechny díly a detaily nové stavby na vrcholu Sněžky.

Úplné dokončení pláště po administrativním zdržení nedovolila začátkem listopadu námraza, přesto byla stavba do konce roku 2007 připravena k předání. K zateplení slouží vnitřní sklápěcí izolační panely.

Otvíráním a zavíráním hydraulicky ovládaných žaluzií se mění podoba nové České poštovny. Stejným způsobem je prosvětlený i spodní dům ukrytý pod zemí v místě někdejšího sklepa České boudy.

Telefonování: Tel. čísla pevných linek východních a středních Krkonoš začínají trojčíslím 499 (ze zahraničí 00420 499). Informace o telefonních číslech 1180.

Panoramatická kamera: denně na ČT2 7.50-8.30 (léto) Harrachov, Rokytnice nad Jizerou, Benecko, Mísečky, Špindlerův Mlýn, Černá Hora, Pec pod Sněžkou, Malá Úpa, Černý Důl.

Aktuální pohled na oblast Sněžky je na www.humlak.cz (webcam).

Horská služba: celoročně je stálá pohotovost ve Špindlerově Mlýně tel. 499 433 239 (602 448 338). V zimě v Peci pod Sněžkou 499 896 233 je služebna v provozu denně od 7.00 do 22.00 (po této době 602 448 444). Další zimní služebny jsou v Janských Lázních 499 895 151 (606 157 936), v Malé Úpě na Pomezích Boudách 499 891 233 (606 157 935), Strážné 499 434 177 (606 157 934), Harrachov 481 529 449, 602 448 334, Rokytnice nad Jizerou 481 523 781, (606 157 932).

INFORMAČNÍ CENTRUM VESELÝ VÝLET GALERIE - SMĚNÁRNA

v Temném Dole v Horním Maršově, tel., fax: 499 874 298

v Peci pod Sněžkou, tel.: 499 736 130, fax: 499 874 221

e-mail: info@veselyvylet.cz

www.veselyvylet.cz

denně 8.30 - 18.00

Zdravotnictví: rychlá záchranná služba Trutnov a Vrchlabí tel. 155, záchranná služba 499 735 921, pro východní Krkonoše je pohotovostní služba v Trutnově 499 840 100, Nemocnice Trutnov 499 866 111, Pec pod Sněžkou lékař 499 329 340, chirurgie 499 329 346, zubní lékař 603 413 113, Horní Maršov 499 874 144, zubní lékař 499 874 166, dětské oddělení 499 874 143, Janské Lázně 499 875 116, Svoboda nad Úpou 499 871 140, dětské oddělení 499 871 287, Špindlerův Mlýn 499 433 344, chirurgie 499 523 864, lékárna je v Horním Maršově otevřena po-pá 8.00-12.30, 14.00-17.00, 499 874 121, ve Svobodě nad Úpou 499 871 264, ve Špindlerově Mlýně 499 433 335, pohotovostní služba Vrchlabí (i pro Šp. Mlýn) 499 421 155.

Policie: stálá pohotovost Trutnov a Vrchlabí tel. 158, dopravní nehody 974 539 251, služba Pec pod Sněžkou 499 736 233, Svoboda nad Úpou 499 871 333, Špindlerův Mlýn 499 433 333, městská policie Janské Lázně 603 345 538, městská Špindlerův Mlýn 499 433 354, 606 484 805, Žacléř 499 876 135.

Hasiči: stálá služba Trutnov 150, 499 848 411.

Parkoviště: Střežené parkoviště Velká Úpa 499 896 156, Pec u kapličky a Zelený Potok 774 772 774, Malá Úpa ve Spáleném Mlýně 499 891 128, na Pomezích Boudách 499 891 145, Janské Lázně u lanovky 737 732 211, Špindlerův Mlýn 499 523 229, 499 523 119

Městské a obecní úřady: Horní Maršov 499 874 156, Janské Lázně 499 875 101, Pec pod Sněžkou 499 896 215, Malá Úpa 499 891 157, Svoboda nad Úpou 499 871 105, Žacléř 499 878 510, Špindlerův Mlýn 499 433 226, úřední hodiny jsou vždy v pondělí a ve středu 8.00-12.00, 12.30-17.00.

Meteorologická stanice v Peci pod Sněžkou 499 736 303.

Lesní hospodářství Vrchlabí ústředí 499 456 111, lesní správy: Horní Maršov 499 874 161, Pec pod Sněžkou 499 896 214, Svoboda nad Úpou 499 871 159, Špindlerův Mlýn 499 433 282.

Správa Krkonošského národního parku: středisko Pec pod Sněžkou 499 896 213, v létě denně 8.00-12.00, 12.30-18.00, v zimě denně 8.00 - 12.00, 12.30 - 16.30, Harrachov 481 529 188 po-ne 7.00-12.00, 13.00-16.30, Špindlerův Mlýn 499 433 228 denně v zimě 8.00-16.45, v létě 8.00-18.00, Horní Rokytnice nad Jizerou 481 523 694 v zimě po-pá 9.00-12.00, 13.00-16.00, so 9.00-12.00, v létě po-so 9.00-12.00, 13.00-16.30, Krkonošské muzeum Vrchlabí denně mimo pondělí 8.00-16.00 499 456 111. Muzeum v Obřím dole v Peci pod Sněžkou 499 736 311, po-ne 9.00-12.00, 13.00-16.00, Rýchorská bouda 499 895 107.

Bohoslužby: Horní Maršov sobota 16.30, Svoboda nad Úpou neděle 11.00, Janské Lázně neděle 9.30, Velká Úpa sobota 15.30, Žacléř neděle 9.30, Špindlerův Mlýn neděle 10.00. Církev Československá husitská - Trutnov - Úpická 146, neděle 10.15., Janské Lázně - Betlém 1. neděle v měsíci 13.30, Farní sbor Českobratrské církve evangelické, Trutnov - Úpická 163, neděle 10.00, Janské Lázně Sola Fide 8.30, Shromáždění sborů svědků Jehovových v sále království v Trutnově, Bojiště 103. Týdenní shromáždění: Každé úterý (18.45) a čtvrtek (19.00). Veřejné přednášky každou neděli od 9.30 do 11.30 a od 16.30 do 18.30.

Autoopravna a pneuservis: Svoboda nad Úpou - Hlávka 499 871 153, denně 7.00-12.00, 13.00-17.00, Mladé Buky - Štágl 499 773 263, pneuservis - 499 773 263, Autoklub Bohemia Assistance nonstop 1240, Žlutý anděl 1230.

Benzinové pumpy jsou ve Svobodě nad Úpou otevřeny denně od 6.00 do 20.00 hodin (Benzína, 499 871 128) a 6.00 - 21.00 (Lucraco Oil, 499 871 188), v Peci pod Sněžkou 6.00 - 22.00 (499 522 120), ve Špindlerově Mlýně denně 7.00-17.00 (neděle od 8.00, 499 433 295). Čerpadla s nepřetržitým provozem jsou v Trutnově a ve Vrchlabí.

Hraniční přechody: Od 21. prosince 2007 zrušeny kontroly na hranicích. Přezjed hranice Pomezí Boudy - Przelęcz Okraj omezen pro vozidla do 3,5 tuny, Harrachov - Jakuszyce, Královec - Lubawka bez omezení.

Autobusy: předprodej místenek (pouze z výchozí stanice) a informace Osnado v Peci pod Sněžkou 499 736 380, denně 8.00-12.00, 12.30-15.00 hodin, ve Špindlerově Mlýně 499 433 263, pondělí - pátek 8.00-16.00, v sezóně i v sobotu, popř. v neděli 8.00-13.00, Trutnov 499 811 286.

Lanové dráhy: Na Sněžku (Pec p. Sn., 499 895 137) denně v každou celou hodinu 8-18 hodin, v úseku Růžová hora - vrchol Sněžky podle počasí. Na Hnědý Vrch (Pec p. Sn. 499 736 375) denně 9.00-16.00, od 1. do 28. 10. jen pátek až neděle. Portášky (Velká Úpa, tel. 499 736 347) denně 8.30 - 17.00, od 15. 2. do 17.30. Černá hora (Janské Lázně, 499 875 152) denně v 7.30 a potom každou celou hodinu 8-18 hodin, Na Pláň (Šp. Mlýn - Sv. Petr, 499 497 215) a Medvědin (Šp. Mlýn, 499 433 384) denně 8.30 - 16.00 a v 18.00, Žalý so+ne 9.00 - 17.00 (Vrchlabí, 499 423 582), Lysá hora (Rokytnice, jen v zimě, 481 523 833), Čertova hora (Harrachov, 481 528 151).

Es grüßet viele tausendmal
Der Herr der Berge „Rübezahl“

Pro noviny Veselý výlet,
stavebně historický průzkum
a expozice z historie Krkonoš

KOUPÍME
dobové fotografie, pohlednice, mapy, průvodce,
knihy, průkazy, písemnosti a předměty
se vztahem ke Krkonošim.

Veselý výlet, Temný Důl 46
542 26 Horní Maršov
tel. fax: 499 874 221